

ERJAVEC LEVSTIKU

DR. AVG. ŽIGON

Zapisal je Levstik 13. I. 1887 »ob 3. uri po polu dné«: »Zvédel sem žalostno novíco denes o pôlu dné. Profesor Erjavec je u m r l ! Bila sva posebno velika prijatelja!« In 15. I. 1887 še: »O, ta nezgoda me je zeló pretrésnila! Jeséni je bil še pri meni z obéma hčerkama, in izprehajali smo se dva krati. Kdo bi bil tedàj rekel, da sva zadnjič vkúpe! Blag človek je bíl, da je malo tacih, najljubši moj prijatelj!« Pesniku Gregorčiču pa je o razmerju do Erjavca poslal 9. III. 1887 ta spomin: »Slavni, Prečestiti gospod! K Vašemu prijaznemu listu ne morem odgovoriti mnogo družega, nego to, kar ste uže povédali baš v tem svojem pismu Ví, da pokojni Erjavec né govoril nikoli sam o sebi. Mnogo sem rés občeval z njim, a vkupe v učilnico nésva hodíla, ker je bil on mlajši od mene. Dr. Zarnik je bil njega součenec od 1. léta ljudske učilnice in do konca gimnazije, vse v Ljubljani; potem sta bila na Dunaji od začetka do konca vkupe ter nekaj časa i v Zagrebu: Erjavec profesor na realki a Zarnik infor.[mator] in drugače tudi taka prijatelja, da je dr. Zarnik bridko jokal o njega smrti, kar sem videl sam. On vé mnogo več, nego li jaz; kajti k meni je iz početka Erj.[avec] hodil največ le zaradi slovénskih nazivál, katerih je potreboval svojim knjigam; pozneje sva tudi imela opravek s potno torbo. V tem sva res občevala in govorila mnogo; ter dopisovala si kedaj in kedaj a na druge stvari sva prestopíla redko. Niti živéla nésva nikdar vkupe: on je bil najprvo v Zagrebu, prišedši iz učilnic in potem v Gorici; a jaz tod in tam po svétu. — Shode sva imela največ v Ljubljani; samo enkrat me je bil poiskal tudi v Laščah.« (LP = Levstikova pisma, 118/119.)

Teh »shodov« se istega leta spomni Levstik tudi še drugjé, 15. II. 1887: »Midva sva z Erjavcem bila velíka prijatelja. Vedno je imel z menój govoriti, vprašáje, kakó bi se ta in ta stvar njega stroke najboljše imenovala slovenski. Odkar je bíl oženjen, potem né ona dala možu nikakor, da bi se kedàj z menój sešel na samem v tak pogovor, kateremu družba ne prija, ker je v njej več ljudíj, ki jih to ne zanimlje.« Z dostavkom 17. II. 1887 o sméri Erjavčevega duhá: »Na Razdrto je hodil novce tratit samó zaradi nje, ker njemu je bilo večje veselje, iti za močeradi, za encijánom in čémožem po Trénti, po Starem Sedlu, po otocih blizu Reke, in Bog vedi kod si je še nahajal hrane svojeje vedoželjnosti!«

Z druge strani pa dné 20. XI. 1889 Fr. Levec: »Znano mi je, kakó je pri-rejal za natisek svoj »Prirodopis živalstva« v drugem izdanji leta 1872. Po tri dni, po ves teden je časih razglábljal in premišljeval káko posebno karakte-ristično besedo ter ugibal, kakó bi ji dal pravo slovensko lice. Pregledavala sva Cigaletov, Vukov in Miklošičev slovár, a napósled je morala vender priti na vrsto — ultima ratio: pisal je pónjo Levstiku v Ljubljano ali Šuleku v Zagreb. Zategadelj pa tudi nobeden učni predmet v slovenščini nima tako izbornih učil, nobeden predmet tako dovršene *terminologije*, kakor zoologija, mineralogija in somatologija. In kar je največ vredno, to terminologijo je

Erjavec iz večine zajél naravnost iz narodovih ust!« (Erjavčevi izbr. spisi II.: biografija »Fran Erjavec«, XX.). Kakor je bil tudi že »Slovan« III. za življenja še njegovega 1. I. 1886 zapisal (v štev. 1., na str. 5) o Erjavcu: »V teh šolskih knjigah nam je preskrbel mnogo tehničnih izrazov, da jih je sam Fran Levstik močno pohvalil.«

Takó govoré dosedanji avtentični, vse iz lastnega doživetja zajéti viri.

Našla so se Erjavčeva pisma Levstiku. Koliko nam dopolnijo Levstikovo žalost? Koliko nam nadomestijo izgubljene Levstikove liste?

PRVI DVE PISMI ERJAVČEVI: 1864, 1865.

Levstik je bil takrat v Ljubljani, od 11. aprila 1864 do 11. julija 1865, tajnik novoustanovljene Slovenske Matice. Erjavec ga je l. 1864 obiskal v Ljubljani, m. septembra ali oktobra, — pač na povratku s počitnic v Zagreb, kjer je bil profesor na realki stalno že od jeseni l. 1860 (imenovan 30. oktobra z realke v Gumpendorfu, ko je bil tam po predpisu odslužil svoje preizkusno leto 1859/1860.)¹

1.

Dragi prijatelj!

Pošlji mi brž brž nekoliko eksemplarov matičnih pravil, saj so že natisnjena, vsaj meni se prav zdi, da sem jih videl na čitalničnih vratih i tudi v Tvojej sobi.

Zdaj le Ti ne vtegnem več pisati, le toliko Ti povem, da Macun i Bradaška delata za zaupnico očetu. Ali spodletelo jima je, če pojde iz Zagreba kako pismo v Ljubljano do očeta, bode protest, zaupnica pa nikakor ne.

Toliko v naglici.

Srčni pozdrav Tebi i vsim drugim prijatljom od

v Zagrebu 28. Oktobra 864.

Fr. Erjavca m/p

Adresa na vnanji strani pisma samega: | Blagorodni | gospod Fr. Levstik | tajnik »slovenske matice« | v Ljubljani. | V čitalnici. | (List je zganjen ter zapečaten, s pečatnikom v nemški frakturi: J T). — Poštna pečata: Agram 29/10 4.... (preko znamke za 10 kr.); Laibach Stadt 29/10 Nachm

2.

Ljubi prijatelj!

Mirko Bogović je sam poklonil one knjige slov. čitalnicam, za »matico« mi je pa še posebej izročil te le knjige, ki ti jih denes pošljem. Bogovićev naslov je prav kratek: Mirko Bogović v Zagrebu. K večem še lahko pridaš »književnik hèrvatski[«], družega naslova nema.

Kaj pa je z zemljevidom? Mene zmirom tukajšni udje poprašujejo — jaz jih pa tolažim, bo že, bo že. Glejte tedaj, da bo res kaj!

¹ Po Levčevem življenjepisu: »Fran Erjavec.« (V »Izbranih spisih« Erjavčevih, II. del; izdala Matica Slovenska v Ljubljani 1889. Štr. VI.). Simon Gregorčič (»Fran Erjavec«) pa piše: »Z ministerskim odlokom dne 18. oktobra 1860 dobil je stalno službo na realki v Zagrebu, kjer je služil celih enajst let.« (Koledar Družbe sv. Mohora 1888., str. 39). Uradni vir, »Sedmo izvešće kralj. više realke u Zagrebu koncem školske godine 1861«, pa na str. 7 (školske vèsti): »Početkom studenoga [naš m. november] prispěše odlukom obstojavšega popečiteljstva prosvěte od 15. listopada [naš m. oktober] 1860 imenovani učitelji Petar Matković za povjestnicu i zemljopis, Juraj Kozak za opisno prostoroměrstvo i strojoslovje i Franjo Erjavec za prirodopis.« Wiener Zeitung 1860 pa mi v Ljubljani ni na razpolago.

Očeta Souvana ste pa hudo razjezili. Kaj bo, če vas on vrže iz svoje hiše, drugi vas pa nihče ne bo hotel pod streho vzeti? Vsaj take dvorane ne bote kmalo dobili v Ljubljani. Kar se pa tistih 20.000 gld. tiče, ki jih hoče nekdo posoditi, mislim da je to jalovo. / Pa saj vas je mnogo pametnih mož skupa, bote že pravo vkrenili.¹

To le fotografijo ¹⁴Te prosim, da jo predaš prijatlju Tanšku, ker sem mu jo v zameno dolžan.

List pa izroči moji teti, na katero glasi, saj menda veš, kje stanuje. Lepo Te prosim!

Pozdravi mi vse prijatlje.

Z Bogom!

Tvoj

v Zagrebu 8/3. 865.

Erjavec m/p

In minilo je spet dobro leto v premolku. Ker je pa Erjavec l. 1865 izdelaval svoje »Rudninoslovje«, sta pač prav gotovo »imela shod« z Levstikom tudi to leto; saj priča Erjavec sam 30. IV. 1866 v naslednjem pismu: »Terminologije sem se držal, kakor sva jo ustanovila.« Pisem o tem ni, ne na eni ne na drugi strani.

LEVSTIK TAJNIK PRI MATICI: 15 MESECEV

[19. III.] odn.: 11. IV. 1864 do 11. VII. 1865.

Zdi se mi sicer, da se je tej dobi Levstikovega življenja, dobi tajništva pri Matici, kakor je bila kratka, ozreti bolj do korenin. Kakó, da piše Levec (Levstikovi zbr. sp. V/321), češ, — »Levstik se je naveličal vednega drezanja in zbadanja ter se je meseca junija 1865 v posebnem pismu odpovedal tajniški službi, katero je opravljal od dne 9. sušca 1865. leta«, kjer imamo v letnici seveda le očitno tiskovno napako namestu 1864. In kakó, da se pa Levstikovo lastno besedilo o nastopu te službe glasi: »Nato« (po dunajski potrditvi Maticinih pravil z dné 4. februarja 1864) »se je 9. marca letos« (t. j. leta 1864) »razposlalo osnovalnim odbornikom povabilo k pervej seji, ktera je bila 11. aprila t. l.« (1864).² Na tej seji, pravi dalje, da so bile volitve odbora:

¹ »Novice« so bile v sredo 1. marca 1865, na str. 75 objavile (med »Dopisi« iz Ljubljane): »Odbor čitavničini je sklenil v poslednji seji, da se izredni občni zbor skliče prihodnjo nedeljo ob 11. uri dopoldne o zadevah čitavničinega stanovališča, ker gosp. Souvan pri svoji odpovedi ostaja. V tem zboru bode menda za to šlo, da tisti gospodje, ki niso zadovoljni s tem stanovanjem, podvzamejo djansko nalogo, da oskrbé cenejše in pripravniše stanovališče čitavnici, kar jih bode toliko lažje stalo, ker po »Slovencu« imajo že rodoljuba, ki priskoči z 10 do 20.000 fl. Želeti je, da v ta ekonomično važni zbor se snidejo vsi udje; saj je stanovanje prvi pogoj vsakemu društvu.« Erjavčevo pismo z dné 8./3. 1864 sodim, da méni ta razglas. Sicer pa odgovarjajo tu »Novice« že dopisu v celovškem »Slovencu«, ki je bil 18. febr. 1865, str. 45 prinesel »Iz Ljubljane 12. febr. (O zadevah naše čitalnice.)« vest: »že se je oglašil mož, ki ne hrepeni po hvali in slavi, da je pripravljen za narodno poslopje premoženja od 10.000 do 20.000 gld. posoditi, da bi le pri tem poštene zasluge imel.« Erjavčevo pismo z dné 8./3. pač ne more še imeti v mislih poročila v »Novicah« z istega dné 8. marca 1865, str. 81, o nedeljskem dogodku na občnem zboru Čitalnice v Ljubljani, kjer je Erjavec že lahko bral: »Po pogodbi more čitavnica v sedanjem stanovanji ostati do 1. maja 1866; če pa dobi že do sv. Mihela kje drugod cenejše in pripravniše stanovališče, jo gosp. Souvan že v prihodnjem sv. Mihelu odveže pogodbe.« Ali niso ti nemiri zaradi prevelike draginje v čitalnici na korist rodoljubu g. Souvanu pa bili že nekaj v zvezi s predrago plačanim tajnikom pri Matici, češ: rajši tja pogledjte, rodoljubi! Drja. Srnca članek o predragem tajniku je bil izšel v celovškem »Slovencu« neposredno pred začetkom teh preprirov, že dné 1. februarja 1864, na str. 25. In v nedeljo 5. marca 1864 pa zdaj v Ljubljani že izredni občni zbor Čitalnice — zaradi hudoletne draginje! Levstikov akutni članek o tej zadevi (»Čitalnično stanovanje in narodni dom«) pa je izšel šele mesece za tem, v celovškem »Slovencu« I. (št. 56, 57, 58) 26. julija do 2. avgusta 1865 (Fr. Levec, Levstikovi zbr. sp. IV., 225/237), ko Levstik že ni s tajništvom pri Matici imel nič več opravka.

² To povabilo »v skupščino začasnega odbora, ktera bode v Ljubljani 11. aprila t. l. popoldne ob štirih v pisalnici kmetijske družbe«, so objavile seveda tudi »Novice«, in sicer šele 25. marca 1864 na str. 99 v »dopisu« — »Iz Ljubljane. (O zadevah slovenske matice.)«

»ter za tajnika je seja postavila g. Fr. Levstika, in odločila mu po 30 gld. a. vr. plače na mesec«. (Koledar slovenski za nav. l. 1865., izdala Slovenska Matica: Fr. Levstik, Zgodovina slovenske Matice, str. 83. In: Levec Fr., Levstikovi zbr. sp. III./291). Očitna torej nesoglasja! In odkod? Zató vprašanju bolj do živega!

1.

Narodni koledar in letopis Matice slovenske za leto 1867. (V Ljubljani 1866. Natisnil Jožef Blaznik.) — ima, na str. 1—18, dva zgodovinska članka pod skupnim naslovom:

»Poročilo o Matici Slovenski v Ljubljani od njenega začetka t. j. 4. februarja 1864 do 1. julija 1866.

I. O delovanji začasnega odbora slovenske Matice za 1. občni zbor, ki je bil 11. maja 1865. leta, spisal France Levstik, tajnik. (str. 1—9).

II. O delovanji slovenske Matice od 11. maja 1865. l. do 1. julija 1866. l.: spisal Jožef Marn, zapisnikar. (str. 9—18).«

In tu piše na str. 2. Levstik sam:

Pravila Matice Slovenske — »Potrjena so bila 4. februarja 1864 l., ali s tem pristavkom, da se morajo sem ter tam nekoliko predelati, kar je c. kr. deželno prvo-sedstvo osnovalnemu odboru oznanilo 20. februarja 1864. l. — Nato se je 9. marca 1864 l. osnovalnim odbornikom razposlalo povabilo k 1. seji na 11. dan aprila.« Na tej seji, tiska Levstik dalje, »so se predelala pravila, kakor je ukazala vlada, in izvolili so se začasni opravniki, med katerimi je bil izvoljen

za prvomestnika g. Anton baron Cojz,

za njegovega namestnika g. dr. Leon Vončina,

za blagajnika g. dr. Jernej Zupanec,

za ključarja pa gospoda dr. E. H. Costa in France Ks. Souvan,

— a za tajnika je seja postavila g. Fr. Levstika,

odločivši mu po 30 gld. plače na mesec.«

Dobesedno torej isto besedilo, kakor ga ima Matični »Koledar slovenski za nav. leto 1865«: obakrat avtentično Levstikovo; prav takó Levstikovo, kakor pač tudi v »Novicah« 15. aprila 1864 v poročilu »o l. shodu odbora, ki sta ga sklicala dr. Jan. Bleiweis in dr. Toman«, na str. 123: »Naposled je bil za društvenega tajnika izvoljen g. Fr. Levstik s plačo 30 gld. na mesec, in pristavilo se je, naj poskrbí novoizvoljeni odsek, kje bode imel pisalnico.«

Levstik pa še »v Ljubljani 7/5 864.« (o »I. seji osnovalnega odbora, 11. dan aprila 1864.«) z lastno roko: »Naposled je bil za društvenega tajnika izvoljen g. Fr. Levstik, s plačo 30 gld. a. vr. na mesec, i sklenolo se je, naj se potruđi novoizvoljeni opraviłni odsek, da mu dobode pisalnico. Gosp. Levstik, ki je bil tudi v sejo poklican, reče, da to službo prevzame.« In »V Ljubljani 6/6 865.« (!recte 1864: Levstik o »I. seji opraviłnega odséka. 7 dan maja 1864.«) tudi lastnoročno: »Gosp. blagajnik dr. Zupanec je izprožil, da se je dalje tudi sklenolo: ... [sub] 4) da bode tajnik dobival plačo od tistega dneva, ko je bil postavljen v to službo.«

z uvodno besedo: »Dr. Bleiweis in dr. Toman sta 19. dne t. m. poslala vsem gospodom, ki so podpisali prošnjo do Njih Veličanstva in se tako pridružili začasnemu odboru, sledeče pismo«; na kar sledí tekst povabila. Opozoriti je na nesoglasje v dnevu 19. marca tu v »Novicah«, in pa »9. marca«, kakor pišeta soglasno Matični Koledar za l. 1865, l. c., in Matični Koledar za l. 1867, na str. 2 (v Levstikovem poročilu l. občenemu zboru 11. maja 1865). Fakt pa je ob vsem tem, da ima »Vložni zapisnik« Slovenske Matice leta 1864 z lastno Levstikovo roko naslednji vpisek: »[številka:] 24 | 19/3 864. | Povabilo osnovalnim odbornikom slovenske Matice k prvej seji 11. aprila [1]864. l. [rešeno-razposlano: 19/3 [1]864.« | Torej bo pač res pravilno: 19. marca 1864; zlasti ker so »Novice« pač objavile zadevo takoj po dogodku v naslednji številki svoji: 23. III. 1864. Ni si niti za hip misliti mogoče, da bi bile »Novice« tak razglas zamudile kar za 14 dni do 23. III. 1864, zlasti ker so le prinesle isti stavek, ki je bil razposlan kot pismo — odbornikom! Ali ima kdo kje še kak izvorni primerek tega takrat razposlanega »Povabila«?

Trdnih dokumentov za prvi datum torej povsem zadosti! In vsi soglašajo: Bil je Levstik »za društvenega tajnika izvoljen« s plačo 30 gld. a. vr. na mesec« ter je »to službo prevzel« z lastno besedo, osebno navzoč, res »11. dan aprila 1864.«; — z dodatnim sklepom z dné 6./6. 1864, da dobivaj tajnik »plačo od tistega dneva, ko je bil postavljen v to službo«. Ali pa ne odmeva iz tega dostavka tiho preporno vprašanje: o d k d a j bodi plača tajniku? Nekaj zamolčanega torej: češ, o d p r e j n e, ampak šele od 11. IV. 1864! Zató ne bo nič manj res in kot ante quem pravilen Levčev navedeni podatek: »od dne 9. marca 1864. leta«, če korigiramo v pravilno letnico tiskovno napako: »1865«. — Kakó pa je z drugo Levčevó navedbo, da se je Levstik »meseca junija 1865 v posebnem pismu odpovedal tajniški službi«?

2.

Narodni koledar in letopis Matice slovenske za leto 1867., isti vir torej, ima v II. članku na str. 10/11, po Marnovem zeló opreznem in sila zamolkljivem besedilu o historičnem dnevu, o I. občnem zboru Matice Slovenske v Ljubljani z dne 11. maja 1865 — naslednje poročilo v zadevi tajnikove osode:

Takoj po prebranem poročilu o delu ustanovnega odbora 1864/65, in po blagajniškem obračunu o I. društvenem letu, kar je oboje slavni zbor vse brez ugovora odobril in potrdil, je po otvoritvi razprave o p r o r a č u n u za naslednje leto takoj kot p r v o točko vrgel v debato vprašanje p l a č a n e tajniške službe pri ljubljanski Matici — med. u. dr. V o š n j a k, kot glavnobesednik. Mož, ki je vse dni svoje Levstika malo cenil, v svojih »Spominih« resni trud in trdi napor Levstikov naivno zasmehoval (leta 1873, II., str. 220 in I., 154), pa tudi istotam zvonil po toči, češ: »In žal mi je bilo, da ga nisem v življenju spoštoval še bolj.« (Spomini II., 221).¹

- a) *Dr. Vošnjak* (Jože, * 1834 v Šoštanju na bivšem Štajerskem): češ, namen da je izdavanje knjig, zató »naj se stroški znižajo v tem, da tajniku s koncem junija plačaneha, služabniku pa se zmanjša«. Za knjige $\frac{2}{3}$: t. j. 900 gld., $\frac{1}{3}$ za druge stroške: 500 gld.
- b) *Trstenjak* (Davorin, * 1817 v Kraljevcih, župnija Št. Jurij na Ščavnici): proti drju. Vošnjaku, češ, »da je društvu tajnik potreben, da mora znati dobro slovensko, naj se torej plača«. [Glas torej — za Levstika!]
- c) *Dekan Burger* (se udeleži debate zeló salomonsko): »najjenja ali vsaj naj se zniža tajnikova plača«. Menda z o p e r Levstika, ki je izjavljal, da je plača prenizka za toliko dela, in pričakoval povišanja!
- d) *Dr. Srnec* (Janko, * 1834 v Slov. Bistrici) odločno poudarjeno zoper Trstenjaka: za Vošnjakov predlog! »Bogoslovci, sokolci, čitavničarji, jezika zmožni, radi delajo za narodno korist«.
- e) *Kunčič*: proti drju. Sرنcu in drju. Vošnjaku, »za lastnega tajnika« Matici, »da bode vse v redu in da ne bode nobenih pritožeb«. [Glas torej — tudi za Levstika!]
- f) *Dr. Srnec* in *dr. Vošnjak*: ugovarjata Kunčiču!

* »*Dr. Bleiweis*: opravičuje [ustanovni, ali po takratnem »osnovalni«] odbor, zakaj je tako delal in za prihodnje tako nasvetoval; ovrača ugovore; [torej *contra* Vošnjak & Srnec!]; — v e n d a r se ne ustavlja ničemur, kar bi utegnilo zmanjšati stroške.« [To je prava pristna Bleiweisova poteza! Češ: nič nimam ja z tu prstov vmes pri tem kruhku, kakor je tu dokaz vsem javno na dlani: saj vidijo vsi in slišijo, kakó sem doslej ukrenil, kakó to dosedanje dejstvo p l a č a n e g a tajništva zdaj očitno zagovarjam, kakor sem isto stališče tudi že za naslednje leto zastopal v predlaganem proračunu! »V e n d a r . . . se ne ustavljam ničemur, k a r . . . !« — Kdo more torej očitati kaj? Niti dvojíti ne! In v e n d a r je bil ravno *on — oče!*

¹ Prim. tudi poročilo: »Prvi občni zbor Slovenske Matice v Ljubljani 11. maja 1865.« v »Novicah« 24. maja 1865, str. 165—168. To poročilo je bolj obširno in bolj podrobno kakor Marnovo, in zdi se, da — Levstikovo! Zató opozarjam na to besedilo posebej. Poblížja raziskava do končno trdne ugotovitve Levstikovega avtorstva pa bo tu še potrebna.

- a) *Dr. Vošnjak*: »ponovi svoj predlog! Ker se po lastni izjavi torej — sam dr. Bleiweis ne protivi »ničemur, kar —«.
- b) *Trstenjak*: ponovno proti Vošnjaku, »za plačanega tajnika«, po § 12 društvenih pravil.
- c) *Sveteč* (Luka, * 1826 Pod Goro pri Kamniku, jurist, iz lige Bleiweisove): da se »o stvari v zboru ne more glasovati; drja. Vošnjaka predlog da tiče pred odbor, ki naj ga izpolni. (§. 19 društvenih pravil!).
- d) *dekan Burger* (salomonsko): ugovarja, češ, večjo oblast ima zbor kakor odbor. Mi!
- e) *Mrtva točka!* Novega niso vedeli nič več. In tu priskoči v naglo pomoč dr. Costa, da premaga zagato — z navideznim opominanjem! [Prokletje na gladno smrt: »Krepieren soll der Hund!« — je proslula prijateljska beseda o Levstiku iz leta 1869, toda vsaj v globoko dno odkrita. Izpozabljena!]
- f) *Dr. Costa*: proti Vošnjaku! Češ, da Vošnjakov predlog bo Matici na škodo; potrди naj se torej predlagani proračun, kakršen je! (Id est: tudi od ustanovnega odbora predlagana tajnikova plača potemtakem!). Nihče ni prejete simulantne vloge igral bolje kot dr. E. H. Costa!
- g) *Dr. Srnec*: takoj proti! (Vse sam videz, vse samo porazdeljene vloge!). In zakaj proti? Ker namen društva so knjige: torej ves denar — za knjige! Le iste in vedno iste orglje torej! Gola praznota lažne debate.
- h) *Sajevec* (salomonsko): »Po današnji želji — naj skrbi odbor, do dobode, ako je moč, tajnika ali zastoj ali vsaj za manjšo plačo. (In ravno tako služabnika.)
- i) *M. Peternel* (salomonsko): »želi dobrega tajnika, naj bode plačan ali ne«.
- Dr. Bleiweis* (po Svetčevem »sv. duhu«): »ponovi, da po pravilih zbor danes sklepati ne more, odbor pa te želje ne bo v nemar puščal.« Lev — je tu že pokazal tace!
- Dr. Vončina*, predsedujoči namestnik predsednika barona Cojza, predlaga (zoper Bleiweisovo in Svetčevo naziranje): naj se glasuje o predlogu »*dr. Vošnjak*«, in o nasprotnem predlogu »*dr. Costa*«.

Ugovorni predlogi:

- Dr. Bleiweis*: naj se glasuje prej o Svetčevem predlogu, da odbor skrbi, da se „ta“ želja „po moči“ spolni«;
- Parapat* (salomonsko, toda zelo pametno): »naj se glasovanje odgodi (po §. 19)«. Mož je videl in *vedel*, kakor se zdí, — kaj se godí!
- Pajk* (dr. Janko, * 1843, iz Konjic: »Slovenski šestomér«!): »naj se potrди *ves* proračun — razun *plače tajnikove*«. Četrty sobesednik torej!

In o tem se glasuje najprej. Predlog »*Sveteč*« pade!

* Nató pa še takoj ono drugo glasovanje: Glasovanje o predlogu »*dr. Vošnjak*«, in o kontra-predlogu »*dr. Costa*«! Torej navzlic vsem pravilom — vendarle! In vendar — formalno pravilno!

Dr. Srnec: za! Podpira še enkrat iznova predlog drja. Vošnjaka (zoper Levstikovo plačano tajnikovanje), češ: — »naj se „izreče“ želja, da bi odbor 900 gld. odločil za knjige, drugo pa za ostale stroške«. — iste in le iste besede!

Nató: Doktorja Vošnjaka predlog (s posledico: »Levstik pojdi!«) — »zbor odobri z veliko večino.«

Dr. Costa (nihče ni igral komedije, dasi so jo vsi prav dosledno in dobro, bolje od drja. Coste!): ugovarja! »Ta nasvet [= predlog] zbor odobri z veliko večino, dasi ravno se to ne zdí praktično g. dr. Costu.«

Koliko pogreškov, in vendar kakó — vse prav! In zlasti eno: pravi namen in pravi vzrok skrbno zakrít! Ne ena sama besedica ga ne izdá!

Iz tega sledí — rezultat: Dr. Vošnjak, dr. Srnec, Pajk [»Narodni štajerci, vrli možje«; »štajerski tovariši«: Vošnjak I., 181] in Sveteč — zoper Levstika; branili so ga: Trstenjak in Kunšič resnično, dr. Costa kot navidezna, domenjena opozicija; morda je bil tudi Parapat zanj — v srcu! Klasičen pa je bil, dà, naravnost klasičen v svojem glatkem izovinku — Bleiweis! Ali se je moralo Levstiku ob tej igri, ki so jo pred njegovimi očmi igrali »rodoljubi«, zastopniki slovenske »narodne koristi«, z njegovo osodo, od slovenskega ponosa srce širiti kakor morje!

In sledile so posledice: Odbor je »moral« sklep zbora izvesti.

Narodni koledar in letopis Matice slovenske za leto 1867., isti vir, nam v II. članku na str. 13/14 poroča javno o izvršitvi naročene »dolžnosti«, da se plačani tajnik pri Matici ukíni! Besedilo je Marnovo, ponekoliko oprto na Levstikovo besedo:

»I. seja Matičinega odbora je bila toraj 22. junija [1865] vpričo vladnega komisarja in 20 odbornikov. Prvosednik je bil dr. Vončina, zapisnikar Levstik.« Sledila je volitev predsednika in namestnika, blagajnika, preglednika računov, pa obeh ključarjev.

»Na to se pričnó razprave o tajniku, ali bi se mogel dobiti brez plačila.

G. Lesar se oglasi, da ga Matica dobode, ako se tajnikov posel razdeli na troje, da bi opravljali ga tedaj tajnik, /[str. 14:] zapisnikar in knjižničar, in pri razpošiljanji društvenih knjig naj bi se smel najeti poseben pomočnik, ako se ne dobí zastonj.

G. Marn se ponudi, da prevzame knjižnico, Lesar je pripravljen ktero koli unih dveh, Levstik se v posebnem dopisu odpové tajniške službe.

Da odbor spozna, ali se more razcepiti tajnikov posel, zahteva dr. Vojska, naj se poprej razloží, in g. Svetec méni, naj to popíše Levstik sam, kateri tudi res pové, da je bilo tolikanj dela, da je po 50 gld. malo plače za tako opravilo na mesec.

Da se želja občnemu zboru vendarle spolni, se ponudi g. Vávru, da prevzame knjižnico, ako g. Marn sprejame zapisnike, kateri se slednjič v to podá, in na to so prevzeli imenovani odborniki brez plače tajništvo;

dr. Costa pa reče očitno [!], da želí plačanega tajnika, in zahteva, da se ta želja v zapisniku imenuje. Tako tudi gg. dr. Vojska in Vilhar. [Costova igra — dosledna do konca!]

Dosedanjemu tajniku pa, menita dr. Kočevár in dr. Vojska, naj se podá zahvalnica in naj ostane tajnik še do 11. julija.«¹

Levstikov lastnoročni tekst sam (»I. seja Matičinega odbora 22. junija 1865.«) pa se glasi takó:

»Za njim [t. j. za Lesarjem, ki je poročal o pregledu računov.] opomni g. dr. Leon Vončina, [kot predsednik seje.] da je občni zbor posebno varčnost priporočal, in da torej treba poskusiti, ali bi se moglo dobiti brezplačno tajništvo; naj bi se torej oglašil, kdor bi vedel o tem kaj povedati.

Gosp. Anton Lesar se oglasi, da tajnikovih opravil, kakoršna so po §. 22 pravnega reda, nihče ne more zastonj prevzeti, da pa vendar Matica lahko dobode brezplačno tajništvo, ako se tajnikov posel razdeli na troje. Potem g. Lesar bere uže zdelan črtež, po katerem bi tajniku bilo skrbéti za vložni zapisnik, izdelovati vsa pisma in dopíse, ter skrbeti za red v Matičinem uradu; zapisnikar bi pa pisal in bral občnih zborov in odborovih sej zapisnike, spisoval in bral bi občnemu zboru poročila ob odborovem delovanji, po »Novicah« poročal najvažnejše stvari odborovih sej, in knjižničar naj bi skrbel za knjižnico, družabnike z novci vred naj bi vpisoval v imeník, ter opravljaj razpošiljatev društvenih knjig. — Za prepise, zavijanje, pečatenje pa naj bi se smel kdo za plačo najeti, ako ne bi nikogar bilo mogoče dobiti zastonj. — Vsi trije bi se med seboj sméli nadomestovati.

¹ Novice, 28. junija 1865, so na str. 210/211 med dopisi »iz Ljubljane. (Prova seja matičinega odbora z dne 22. t. m.«) objavile sodobnosti zadevo [tekst ni Levstikov!] takó-le: »Zdaj pa so sledili razgovori o sklepih občnega zbora. Ker so se gospodje profesorji Lésar, Marn in Vávru brez plače ponudili Matici za opravilstva tajniška tako, da prvi na se vzame navadna pisarniška opravila, drugi pisanje zapisnikov, tretji pa vredovanja knjižnice, je po mnogostranskih pomenkih, med kterimi je predsednik zboru tudi naznanil pismo, po kterem se je gosp. Levstik odpovedal tajništvu, zbor hvaležno sprejel domoljubno ponudbo omenjenih treh odbornikov in sklenil, da se odbor g. Levstiku pismeno zahvali za njegov dosedanji trud, s kterim je natanko opravljaj tajništvo.«

Nato se ponudi g. Marn, da knjižnico prevzame brez plačila, in g. Lesar se ponudi, da prevzame, kar ostane, toda ne drugače, nego da se za manipulantna dela dovoli plača.

O tej priliki g. Levstik prosi g. dr. Leona Vončine, da bi bral njegov dopis in g. dr. Leon Vončina bere, da se g. Levstik odpoveduje tajniške službe.

Gosp. dr. Vojska se oglasi, da bi se tajniku dajala plača, ker bode uže tako treba plačevati prepise, pečatenje itd., in torej naj bi začasni odborniki povédali, kakošen je tajnikov posel, ker sicer ni mogoče sklepati, da bi se razcepil.

Ta nasvet podpira g. Luka Svetec s tem pristavkom, da bi g. Levstik to reč sam razložil.

Gosp. dr. Vojska pa nasvetuje, naj bi o tem govorili tudi odborniki.

Seja po glasovanji sklenc, da tajniški posel razloži g. Levstik, ki je potem povedal, da je od začetka novembra lani do srede maja letos delal po 10—9 ur na dan in komaj dodelaval; da mu je bil o nekej priliki celó dovoljen pomočni pisar, in da mu je služabnik poleg vsega tega moral čisto pomagati, vzlasti, kadar je bilo treba kaj naglo razposlati, da je bilo torej po 30 gld. na mesec malo plače za tako opravilo, poleg ktere ga sil ni bilo mogoče nič drugje prislужiti.

Gosp. dr. Leon Vončina potrđi vse to, in tudi pohvali red v Matičinem uradu, ali vendar pravi, da je treba najprvo presoditi, ali se dobí brezplačno tajništvo.¹

Potlej se ponudi g. dr. Zlatoust Pogačar, da tudi on nekaj prevzame.

Gosp. Marn pak nasvetuje prvo g. Levstika in potem g. Praprotnika, da bi kateri teh dveh kaj prevzel, in ko oba dopovesta, da ni mogoče, potem se ponudi g. Ivan Vavrú, da prevzame knjižnico, če g. Marn prevzame zapisnike.

Gosp. Marn dovolí, in glasovanje potrđi, da tajniška opravila prevzemo tajnik g. Lesar, zapisnikar g. Marn in knjižničar g. Vavrú, g. dr. Vončina pa tem trem rodoljubim gospodom izreče zahvalo.

Gosp. dr. Costa pa opomni, da tudi on izreka zahvalo tem trem gospodom, da pa vendar želi plačanega tajnika, in da zahteva, naj se ta njegova želja v zapisniku imenuje.² To isto zahtevata tudi g. dr. Vojska in g. Ivan Vilhar.

Potem g. dr. Kočevar nasvetuje, da se poprejšnjemu tajniku v zapisnik zapiše zahvala za njegov dozdani trud, in g. dr. Vojska pristavi, naj se mu tudi podá zahvalnica.

Naposled se po nasvetu g. dr. Vončine o tej stvari sklenc, da g. Levstik ostane [v] Matičnem tajnistvu še do 11. julija letos.«

¹ Levstik sam o svojem delu pri Matici: v pismu K. Rudežu 10./12. 1864 (LP, 240). — Istemu 14./4. 1865 (LP, 242): »V stiskah sem, v kakoršnih še nisem bil letos. 11. dan t. m. sem potegnil plačo, pa nimam uže prav nič. Upniki od tistih časov, ko nisem imel prav nič službe, pritiskajo name, da sam ne vém, kako se mi bode mogoče otéti. Vse sem jim moral dati, kar sem prejel za minoli mesec, zdaj pa še niso odpravljeni, in pred menój je cel mesec, za kateri ne vém, kako bodem prebil. Pa tudi ta moja uboga plača — 30 gld. na mesec, za ktere moram delati, kakor črna živina po 9—10 ur na dan, potem pa še po časnikih grenke požirati, da od Matice uživam milostínjo, sam veš, da mi daje komaj za hrano in stanovanje pa za ubogo malo obléke. Kako čem potlej od njé še dolgove plačevati! Ali plačevati jih pa vendar moram.« (Brez vse »službe« je bil Levstik od »Napreja« do »Matice«: recimo od zadnje številke »Napreja« 29. sept. 1863 do 11. aprila 1864; v tej dobi ni imel res nič prejemkov, pač pa kazenska postopanja zaradi »Napreja« — v prvi pravdi tja do 21. I. 1864, odn. do 15. marca 1864 (dostavljeno 2. aprila 1864); v drugi pravdi pa do m. junija 1864. Prim.: Novice 1864, str. 31, 189; in Levec, Zbr. sp. Levstikovi 191/92; 320). In istotam (že 14./4.) še dalje perspektiva: »Menim, da Te ne bodem več nadlegoval, ker se mi bode ali pri Matici zvikšala plača, ali pa bodem moral drugam iti po zaslužek.« (l. c. 243). — Istemu K. Rudežu 30./4. 1865 (LP, 244): »Matica daje res toliko posla, pa tako malo plačila, da ni pol dela ni plačanega.« — In to dejstvo je zdaj Levstik v seji odbora povedal osebno sam na kompetentnem mestu.

² Takó je doigral svojo prevzeto vlogo dr. Costa, župan, tu skrajno dosledno do konca!

Takó Levstik sam lastnoročno! V Lj. Zvonu l. 1881, 635/36 (= Levec Fr., Levstikovi zbr. sp. V., 190/91) pa piše o samem sebi, o Fr. Levstiku: »Ni res, da je bil tajnik »Matiče slovenske« in urednik »slovensko-nemškega slóvnika« oboje *obenem*, kakor je v »Zgodovini slovenskega slovstva« [Kleinmayr-ovi] čitati na 186 str.[áni]; kajti bil je prej v tajnika postavljen, in stoprav to službo v 11. dan maja 1865. léta izgubivši, vzprijel je bil slóvník v délo.« Nikjer ni Levstik zapisal, kdaj je *nastopil* tajniško službo pri Matici; kdaj jo je »izgubil«, je v »Zgodovino slovenskega slovstva« določil *sam*: »v 11. dan maja 1865.« Zakaj takó Levstik sam? Saj je sam doživel fakt povsem drugače. Saj je sam vedel, da je bil 22. junija na I. seji odbora še tajnik, in sam zapisal sklep te seje, da Levstik »ostane [v] Matičnem tajništvu še do 11. julija letos«, leta 1865! Zakaj torej v Lj. Zvonu 1881 drugačni datum njegov? Ali je tu Levstik uganjal le — »politiko«? In če bi jo, zakaj pa? Zdi se, da je štel Levstik za konec svojega tajništva pri Matici dan I. občnega zbora, ko so sklenili in zaukazali odboru, naj si dobí neplačanega tajnika: dan torej svojega nele moralnega poraza — nasproti drju. Srncu! Našel se je list Levstikovega rokopisa, ki kaže, da je Levstik nameraval izreči ali pa morda res izrekel na samem I. občnem zboru M. Sl. (11. V. 1865) protest in morda celó odpoved: list, ki predvsem in zlasti priča, kakó je bilo Levstiku pri srcu — tiste dni! Fragment:

[>]Ko bi tudi bil prisiljen, vendar bi se mi težkó délo o takej priliki sam sebe zagovarjati, poganjati se pro domo mea. /Tega mi pa treba nej, niti me ni volja, toda nekaj pa moram vendar le opomniti./ Vsako društvo gleda najprvo na svoje koristi, in tako tudi Matica; ^[osoba] nobena osoba o tacih prilikah ni nič, na nobeno osobo se ni smeti ^[ni]prav nič ozirati. Naj Matica sklene, kar bode ^[naj]njej na korist, in jaz se ne bodem nikoli vpiral, ko bi se tudi mogel. O tem tedaj ni govora. Ali zavrniti moram ^[ter]pričo denašnjega občnega zbora tiste dopise po raznih časnikih, ki so me krivično grdili pred slovenskim S svetom, da od Matice vživam milostinjo; zavrniti moram g. dr. Srnce, ki je pisaril, ^[da]kakor da bi meni bila morda nalašč pri Matici napravljena ^[sine cura.] služba, ktera daje plačo brez truda in dela. G. dr. Srnc je pisal o stvari, ktere ni čisto nič poznal. Matica daje ^[zdaj]uže 7 mesecev^[] toliko utrudljivega posla, kterega je čedalje več^[] da je človek ^[kter]se mora ž njim pečati. ^[pop]popolnoma nesposoben za vsako ^[više]duševno delo. Če se to pravi ^[kako]komu dajati milostinjo, potem je ta milostinja podobna hrani, ktera se ^[daje]meč^[] priklenjenemu psu. Vendar nečem dalje dokazovati, ali ^[Ma]tajnik od Matice milostinjo vživa ali ne. ^[To]O tem najlaže govori^[] opravični oddelek, če morda najde milost v očéh ^[g.]premodrega g. dr. Srnce.

[Sicer pa kakor sem rekel, jaz se so custo]

[To se mi je zdelo, da moram opomniti zato, ker nimam niti časa niti me ni volja z dopisi po časnikih [čistiti] [opirati se] omivati se [od] blata, s kterim me je [ometav] [uže] To se mi je zdelo, da moram opomniti zato, ker me je [g. dr. Srnc javno zgrabil,] [in] dopise g. dr. Srnce brala in morda tudi verjélo mnogo Slovencev, kterim [niso] [ni znano, kako] [oko] okolnosti Matičinega tajništva niso znane[«]

Koncept le je ta Levstikov rokopis, in še to le v odlomku: en sam list! Toda nam tu zeló na svojem mestu kot priča, kot edini glas doslej, — da je Levstik že ante festum imel tisti 11. dan meseca maja 1865, dan I. občnega zbora Sl. M., za mejnik v svoji tajniški službi. Žal, da ni rokopis ves! Morda bi nam povedal še kaj več.¹

¹ Einspielerjev »Slovenec« 1864 je prinašal v Celovcu članek v obliki dopisa »Iz Maribora. (O zadevah „Slovenske Matice“.)« od štev 5.—12.; t. j. od 28. januarja do 22. februarja, na koncu imenoma podpisan: »Dr. Srnc.« In v tem članku zavrača dr. Srnc (v štev. 6., 1. februarja 1864, na str. 23) sklep pripravljalnega odbora M. Sl. z dne 11. aprila 1864, objavljen v »Novicah« 13. aprila 1864, na str. 123, — »da bi se društvenemu tajniku (naj bode, kdor koli hoče) plačevalo 30 gold. na mesec za njegovo delo«, češ: »Ta

Levec je v Levstikovi biografiji pa zavzel drugo stališče. Poznal je Levstikov datum 11. V. 1865 pač dobro; in vendar se ga ni držal, kakor se tudi ni v »Narodnem koledarju in letopisu M. Sl. za l. 1867« točno navedene časovne določbe: »tajnik še do 11. julija« (str. 14), dasi Levec sam navaja to uradno objavo M. Sl. kot svoj edini vir. (Levstikovi zbr. sp. V., 321, pod črto.) Ampak Levec si je vzel za podlago datum Levstikove odpovedi tajniške službe pri Matici, dan I. seje odbora, 22. junij 1865, ko je zapisal: Levstik »se je meseca junija 1865 v posebnem pismu odpovedal tajniški službi.«

Izvirnik pisma Levstikovega hrani Slovenska Matica v Ljubljani:

Slavni Odbor!

Ker z množino Matičinih družabnikov želim tudi jaz, da bi društvo napredovalo, kar je največ mogoče, in da bi imelo drugih stroškov menj, knjig pa da bi moglo več dajati na svitlo, kar je Matičin pravi namen, torej oznanjam, da se odpovedujem Matičine tajniške službe, katero sem dozdej opravljal. Vendar pa, ker bi utegnila Matica kmalu zopet dobiti mnogo posla, še posebno, [še posebno.] če se bode v red devala knjižnica, kar bi uže bilo jako potrebno, pripravljen sem ostati, ako je slavnemu odboru po godi, še mesec dni v pisalnici, da tudi knjižnici naredim imenike, in vse drugo nasledniku pustim v gladem redu.

V Ljubljani 22. junija 1865.

Fr. Levstik [m/p]

/ Slavnemu Odboru / Slovenske Matice / v / Ljubljani. /

Z Levstikovo lastno roko razen adrese tudi še »rešitev« na hrbtu lista: »/ Št. 379. / pr. 22/6 865 / Hrani se, ker je rešeno v seji 22. junija 1865. / 26/6 865. / Levstik /«. Pismo ima rdeč pečat, na njem odtisnjeno ime: F. Levstik.

Dan I. seje odbora Matice Slovenske je torej tudi datum Levstikovega odpovednega pisma. Bolj kakor Levstikov datum 11. V. 1865 bi torej bil ta dan pravilen kot mejnik tajniške službe Levstikove pri Matici; zato pa je tudi Levčev podatek v Levstikovi biografiji bolj na mestu in sam zase tudi povsem točen, ker vpoštevata datum odpovedi; vendar bi v zgodovino pač bilo dosledno šteti dobo do zadnjega dne faktične zaposlenosti Levstikove v tajništvu Matice, pa naj je bila ta zaposlenost plačana ali ne, iz svobodne volje ali iz uradne postavitve!

»Dnarni Dnevnik Slovenske Matice«, [prva vknjižba: »28. aprila 864: Gospod dr. Janez Bleiweis izroči dosihmal nabrani denar po odbitih stroških, in sicer 1.—15.«, ki nató sledé], ima izplačilo »letne plače« Levstiku, redno po 30 gld. na mesec, vknjiženo naslednje dneve: leta 1864 — 11. maja, 11. junija, 12. julija, 11. avgusta, 12. septembra, 11. oktobra, 12. novembra, 12. decembra; leta 1865 — 11. januarja, 11. februarja, 11. marca, 11. aprila, 10. maja [dan torej pred I. občnim zborom], 13. junija, in zadnjič: 11. julija. Vseh 15 vknjižb izpričuje prejemek mesečnega obroka po 30 gld. redno za dobo vsakega preteklega meseca, torej »za nazaj« (po že odsluženem delu) vedno od 11. do 11.: 1.) »| 22/3 | 11. maja 864 | G. tajniku Fr. Levstiku se izplača letno plačilo od 11. aprila do 11. maja 1864 po pobotnici št. 3 | Izdatki: gotovina 30 gld.« |; 2.) od 11. maja do 11. junija 1864; 3.) od 11. junija do 11. julija 1864; 4.) od 11. julija do 11. avgusta 1864; 5.) od 11. avgusta do 11. septembra 1864; 6.) od 11. septembra do 11. ok-

sklep nam ni nikakor povšeči.« In sledé razlogi; isti, ki jih je dr. Vošnjak in tudi dr. Srnec sam navajal potem tudi na I. občnem zboru Slovenske Matice 11. maja 1865 — zoper plačanega tajnika. Svoj odstavek zoper plačanega tajnika pa je končal dr. Srnec dobesedno: »Drugi mi bo oponašal, da moramo podpirati verlega slovenskega pisatelja, ki nima dosti drugih dohodkov. Ta razlog ne velja, ker matični nameni niso ti, da bi podpirala pisatelje. Čehi imajo za ta namen posebno društvo, mi Slovenci pa še nismo niti dosti zbudeni, niti zbudeni Slovenci dosti bogati, da bi se moglo osnovati tako društvo. Kar še ni, pa bo, posebno ako matica nektera leta svojo pravo delavnost dobro razprostira.« To so bili tisti stavki, ki pričajo, da je dr. Srnec dobro vedel, kakó dalekosežen je bil njegov nastop; stavki, ki so Levstika takó hudó zadéli in boléli, češ: „sine cura“, očitanje — miloščine!

tobra 1864; 7.) od 11. oktobra do 11. novembra 1864; 8.) »| 199/27 | 12. decembra [1864] | Fr. Levstiku tajniku letno plačo od 11. Novembra do 11. decembra 1864 | Izdatki: gotovina 30 gld.« | 9.) »| 289/33 | 11. januarja [1865] | Fr. Levstiku tajniku mesečno plačo od 11. decembra do 11. januarja 1865 vsled priloge 33 | Izdatki: gotovina 30 gld.« | 10.) od 11. januarja do 11. februarja 1865; 11.) od 11. februarja do 11. marca 1865; 12.) od 11. marca do 11. aprila 1865; 13.) od 11. aprila do 11. maja 1865; 14.) »| 591/58 | 13. junija [1865] | Fr. Levstiku tajniku sl. M. mesečno plačo za čas od 11. maja do 11. junija letos vsled pril št. 58 | Izdatki: gotovina 30 gld.« | in 15.) »| 638/63 | 11. julija [1865] | g. Fr. Levstiku tajniku sl. M. mesečno plačo za čas od 11. junija do 11. julija letos vsled priloge šte. 63. | Izdatki: gotovina 30 gld.« | Račun je čist, dokaz trden: *Levstik je bil pri Matici tajnik z mesečno plačo po 30 gld. od 11. aprila 1864 do 11. julija 1865*; torej še točno 2 meseca po I. obnem zboru Slovenske Matice, — po dnevu 11. maja 1865: 1 leto 3 mesece!¹ Z druge strani pa je temu dejstvu mogoče pridružiti tudi še dokaz, da je točno še do istega dne bil in ostal Levstik slejkotprej v tajništvu Slovenske Matice res delaven s polno aktivnostjo in s polnim poverilom. »Vložni zapisnik od leta 1863. do leta 1881.« (I. knjiga) v arhivu Slovenske Matice, lves leta 1865 in 1864 skupno šteto od šte. 1. do šte. 219, leta 1865 od šte. 1. do 394. — z lastno Levstikovo roko, ima pred I. sejo ustanovitvenega odbora M. Sl., ko je bil »postavljen« Levstik formalno za tajnika, že 36 številke uradnega poslovanja: in sicer 1—20 iz leta 1863, 21—36 iz leta 1864 (komaj 2½ strani); nató se glasi naslednja »| [Številka] 37: [Dopisa čas in številka] 11/4 864 | [Reč., o kateri se piše:] 12. aprila 1864. Zapisnik I. seje osnovalnega odbora. | [Rešitev:] Dopisovalo se je časnikom: »Tagespost« »Draupost«, »Tempo« itd. itd. | [Rešeno-razposlano:] 9/5 864. | »Na okó bi to bilo pač dokaz, da je Levstik tajniško posloval pri Matici že pred 11. IV. 1864, in vsaj z 20 številkami že l. 1863. »Na okó« pa je marsikaj le narobe svet — na tem preljubem našem svetu! Nobena izmed vseh 20 številke leta 1863., in tudi ne nobena izmed vseh nadaljnjih prvih 16 številke leta 1864. ní takó zatrdno taka, da bi bila morala biti, kakor dá to doseči natančna presoja in doumitev, vpisana resnično pred tistim dnem 11. aprila 1864, ko nasprotno marsikaj govori in priča pač odločno proti temu. Nikjer ni v teh številkah »Vložnega zapisnika« niti najmanjšega podatka, še manj strikten dokaz, da je torej Levstik posloval pred »izvolitvijo« z dné 11. IV. 1864 kot tajnik Matice, dasi — je to nedvojbeno; le da vprašanje: ali od 9., pač brže od 19. marca 1864. O začetku tajnikovanja Levstikovega pri Matici Opravilni dnevnik (= »Vložni zapisnik«) ne prispeva potemtakem nič pozitivnega roka, pa naj ima prav šte. 1. datum 10/1 1863 (»Poklukar Jož. [kanonik Jožef Poklukar] oznanja »Napreju«, da je nekdo pripravljen Matici pokloniti 100 gld.« z rešitvijo pa dtd. 25/ odn. 26/7 1864); a šte. 21, prva v letu 1864, datum 20/2. 1864 (»C. k. deželnega prvosedstva oznanilo, da bodo Maticina pravila potrjena, če se nekoliko preuredé.«, toda z rešitvijo dtd. 14/7 1864). Drugače pa isti vir, isti »Vložni zapisnik«, gledé zaključka Levstikove tajniške zaposlenosti pri Matici: zadnje z Levstikovo lastno roko vpisane številke 387—394 iz leta 1865 so vse (prvi dve celó po svoji dospelosti) z dné »10. julija 1865«; — vpisane in rešene vse ta dan: zadnji dan Levstikovega tajniškega poslovanja! 11. julija, dan naslednji, pa je Levstik še predložil pobotnico šte. 63 in prejel, kakor sprej ugotovljeno, svojo zadnjo tajniško plačo pri Matici, in vzel, ni dan prej ni dan poslej, popotnik, slovo. Prav nikakega sledú ni o tajniški prisotnosti Levstikovi pri Matici doslej preko zadnjega plačanega dne njegovega: preko — 11. julija 1865.

Táki so torej dokumenti. In zbrani nam zdaj pričajo, odkod vsa tista nesoglasja v štetju tajniške dobe Levstikove pri Matici. Levstik šteje: 11. aprila 1864 »izvoljen«, odn. postavljen za tajnika; in »v dan 11. maja 1865.« češ da »izgubivši« to službo. Matica: »11. aprila 1864 izvoljen« — »ostane tajnik še do 11. julija« 1865. Levec: da »je opravljal od dne 9. sušca 1865. [recte: 1864.] leta« to službo Levstik; do odpovedi svoje »meseca junija 1865 v posebnem pismu«. Dejstvo istinitega tajniškega delovanja pri Matici: od 9. [?: 19.] marca 1864 pa do 11. julija 1865, po sklepu seje z dné 22. junija 1865. In dejstvo istinitega prejemanja tajniške plače: od 11. aprila 1864 do 11. julija 1865, po 30 gld. na mesec, vedno »za nazaj«, postcipando po efektivno odsluženi dobi.

¹ »Narodni koledar in letopis Matice slovenske za l. 1867.« (str. 15) ima torej že točno besedo, takoj v prvi naslednji seji odbora po odhodu Levstikovem: »Blagajnik dr. Zupanec o raznih stroških: za poprejšnjega tajnika od 11. dec. 1864 do 11. julija 1865 210 gld., služabniku 48 gld.« Kar točno soglašá z vsemi viri: »do 11. julija 1865« po 30 gld. (7×30=210). Bil je to doslej edini javni podatek o dejstvu, toda nihče mu zaradi nesoglasja z Levstikovo izjavo (LZ 1881, 636) ni zaupal; sedaj je izpričan in z dokumenti potrjen. — »Novice« 17. januarja 1866, str. 20 (»Sporočilo o drugi seji Maticinega odbora 11. januarja 1866.«) pa le (zapéto): »Po tem poročá g. blagajnik dr. J. Zupanec o stroških za poprejšnjega tajnika«, da odtod ni torej bilo podatku nič potrditve.

In takó se zdí vsa zadeva po dosedanjih virih naravnost otroško stvarna in nedolžna, kakor otrokova logika. Vendar pa ní takó brez vsega razloga in namena fiksiral Levstik v slovensko zgodovino našo — dan 11. maja 1865! Bil ní ta dan zadnji obrok plače, ampak bil je ta datum res nekaj »politike« od Levstikove strani, zoper dejstvo in dejanje t. zv. pristno slovenske »politike«, zoper vse tisto zavijanje oči z dné 11. maja 1865. In ta dan je hotel namenoma Levstik naglasiti! Saj je bil ta dan res — nastop gotove klike v takratni Ljubljani, gotove »politične« lige seveda in torej »stranke« — zoper osebo: nož naravnost na življenje — zoper laž odpornega možá, ki je bil življenje svoje zastavil v borbo za resnične koristi in resnični prospéh narodne skupine, s preziranjem in brez vsakega računa v smislu in smeri osebne pozicije, osebno materialnih koristi. Bil je dan 11. maja 1865 atentat v smeri nepremagljivega želodca, — po pristno slovenskem nele »rodoljubju«, ampak naravnost socialni ljubezni do človeka sorojaka, »brata«, med namil »žrtev razmer«, zavijajo še dandanes oči in — dobro vedó, kaj delajo! Še nihče pa ní rekel, da žrtev slovensko-zavedne pošteno zdrave opozicije zoper bolezen: zoper laž, nele ustanovitve nemškega časnika drju. Costi, ki ni znal slovenščine, ampak naravnost zoper vso laž »rodoljubnosti« med prvaki!¹

Izrekel pa je spet le Levstik sam to, vsej takratni dobi znano dejstvo in ga na vsa usta vrgel v »Zgodovino slovenskega slovstva«, ker ga drugam ni mogel, vsemu zavijanju oči v protest in zanikanje, leta 1881 (LZ 1881, 656; = Levec, Levstikovi zbr. sp. V., 190/191): »Vrhu tega je vse na robe povedano, kar se dostaje »Triglava«, nemških, a Slovénom v obrambo 3. januarja 1865. léta ustanovljenih novin, katerih gospod Julij pl. Kleinmayr ní imel nikoli v roci, kar je živ, ker na 286. in 192. str. uči, da sta jih uredovala *Miroslav Vilhar* in Fr. Levstik. Nikdar ne! Kadar so »Triglave« na nóge spravljali, ní temu početju bilo hujšega nasprotnika v Ljubljani, nego li je baš Levstik bil zató, ker se mu je zdelo, da bi se z nemškim »Triglavom« pot zagrabil političnemu dnevniku *slovenskemu*, katerega tedaj še ní bilo, niti se je v Ljubljani mogel ustanoviti. Jedinó to nasprotovanje bilo je Levstiku vzelo »Matično« službo; kajti on je bil nje prvi tajnik, a ne Lesar, kakor velí »Zgodovina slovenskega slovstva« na 194. strani. Vender je slovenski dnevnik potlej bil porožen, da-si stoprav 2. aprila 1868. léta, in to na štirski zemlji v Mariboru, od koder se je 1872. léta v 6. dan oktobra preselil v Ljubljano, kder zdaj uže v 14. letniku na svitlo hodi po imeni »Slovenski Národ«.«²

¹ »Košček kruha, katerega si je — zaslužil kot jako vesten in delaven prvi tajnik pri Matici slovenski, vzeli so mu nekteri rodoljubi, ki so zahtevali, da tajniški pôsel pri Matici bodi časten, brezplačen pôsel, dasi so se vsi razboriti možje temu upirali. In res so se kmalu našli ljudje, ki so bili voljni ta pôsel opravljati zastonj, ki so pa napósled dobivali za svoj brezplačni pôsel vsaj po toliko nagrâde, kakor prej tajnik Levstik plače.« (Levec Fr., Fran Levstik: Zbrani spisi Levstikovi V., 321. V Ljubljani 1895.). In nató pristno zavijanje oči, dr. Vošnjak v »Spominih« I., 180/181 (V Ljubljani 1905): »Še druga stvar je razburjala duhove; to je bilo imenovanje plačanega tajnika. Osnovni odbor je namreč izročil tajništvo *Levstiku* proti skromni nagradi mesečnih trideset gold. Dr. Serbec je že v »Slovenec« se izrekel proti plačanemu tajništvu, češ, da je vendar v Ljubljani dosti rodoljubov, ki bi ta posel brezplačno opravljali. Društvo da naj kolikor mogoče varčno postopa, da si nabere kmalu sredstev za svoje prave namene. / *Levstika* sem takrat prvokrat videl. Sedel je pri glavni skupščini zraven osnovalnega odbora. Slišal sem pa bil že več o njem in čital v »Novicah« njegove temeljite jezikovne razprave. *Da se mu gmotno ne godi ugodno*, nisem vedel in *menda* tudi ne moji štajerski tovariši. *Sicer bi ne bili* tako odločno se izrekli proti plačanemu tajniku, kakor se je to, žal, zgodilo, nota bene v zadovoljnost kranjske gospode, ki se je na ta način *Levstika* iznebila ne da bi se bilo moglo njej očitati, da je tega zaslužnega literata spravila ob kruh. / *Levstik* je o tem, ko je že bil v Ljubljani nameščen v licealni knjižnici, z menoj govoril in dejal: »Vam štajercem nisem zameril, da ste bili proti mojemu tajništvu. Vi ste se pač usedli mojim ljubljanskim protivnikom.« (!?)

² Prim. o sporu radi »Triglava«: Levstikov dopis Novicam »O nemškem političnem listu za Slovenec« z dné 20. junija 1864. (Slovan 1917, str. 44/46); »Izčna zgodba iz Levstikovega življenja.« Iz dní 23.—27. sept. 1864. (Slovan 1916, str. 9—13); Pirjevec, LP 1951, str. 18—26.

»Novice« so bile torej tisti interes, zaradi vsega, kar je bilo lepega in visokega, zlasti pa »rodoljubnega« za njimi! Zató — nemški časopis drju. Costi, da ostanejo »Novice« kakor dotedaj — edini slovenski glas v slovenski občini, varne, trdne, same! Ali so bili kratkega vida l. 1865 in tudi še poslej »Narodni Štajerci, vrli možje« (Levstik 1870), prav isti možje, ki so si bili izmislili sami »Slovensko Matico« in poslej sami ustanovili »Slovenski Narod« — Novicam v opozicijo na svoji zemlji, kakor jim to utrja že Levstik sam kot nelogiko v njihovo zgodovino!

FELLÖCKER-ERJAVEC: RUDNINOSLOVJE. 1866, 1867.

Levstik je 11. julija 1865 doslužil službo svojega tajništva pri Matici, — z gotovino 30 gld. v roki; bil je nató vsaj pet mesecev brez redne eksistence, ob Giontinijevi literarni podpori (meseca avgusta, septembra, oktobra, novembra, decembra 1865.¹ V redne prejemke je prišel spet šele 17. januarja 1866, od decembra meseca 1865 pa do septembra meseca 1868 udinjan pri kanoniku

¹ O tem »Slovenec« I. št. 50. V Celovcu že v sredo 5. julija 1865, str. 199 »Iz Ljubljane. A. P.« (»O 1. seji matičinega odbora« 22. pret. m.): »Ker se je bil g. Levstik tajništvu pismeno odpovedal, ponudili so se gg. profesorji Lésar, Marn in Vavru, da prevzemo brez plače vsa tajniška opravila, in sicer prvi navadna pisarniška opravila; drugi pisanje zapisnikov, tretji pa vredovanje knjižnice. Gospodje so s tem pokazali, da vedo ceniti mnenje zborove večine, kar vso pohvalo zasluži, zlasti pa g. Levstik, ki je s to žertvo t. j. z odstopom svojim pravo domoljubno serce razodel tem več, ker se mora mož takih sposobnost, zmožnost in vednost še za vsakdanji kruhek boriti.* Potegovali so se sicer tudi zdaj gg. C o s t a, Vilhar in V o j s k a za plačanega tajnika, pa brez uspeha. Odbor se je g. Levstiku pismeno zahvalil za njegov dozdani trud.« Pri zvezdici* je opomba pod črto: »* Ravno zvezo, da g. Levstik prevzame vredništvo »Laibacherice«. Visoka vlada bo hodila zanaprej po potih, ktere so dozdej zagovarjali oposicionalni časniki. Zatorej je to dobro znammje, da postane t. pomagavec nekdanjega »Napreja« zdaj vrednik vladinega lista »Laibacherice.« Zraven se bode pa s tim še gotovo zastran našega novinarstva marsikaj obernilo na boljše. *Vredn.* [Naivnost! Einspieler sam ali le Božič?] — In »Slovenec« I. št. 51. V Celovcu v saboto 8. julija 1865, str. 203 (»Iz Ljubljane. Š.«): »Dr. Isleib, vrednik časopisa »Laibacher Zeitung«, jemlje v zadnjem listu slovo od svojih čitateljev. ... Mesto njega bode prevzel vredništvo France Levstik za žl. Miklošičem prvi slovenski jezikoslovec i on je vsakemu izobraženemu Slovencu tudi ko izversten pesnik in pisatelj sploh znan. Z velikim veseljem opominjamo, da vladni časnik pride v roke takemu domoljubnemu, spoštenemu, učenemu rojaku, nasproti pa tudi tužno obžalujemo, da je bil tako izversten slovenski pisatelj zarad pomanjkanja vsake podpore prisiljen v veliko škodo slovenščini se z nemščino pečati. Naši pervaki so ga moralno prisilili, da se je moral tudi borno plačani službici odpovedati, njemu prvemu tukajšnjemu jezikoslovcu se ni privoščilo, da bi si mogel le en sam sold pri delu slovensko-nemškega slovarja prislužiti; on bi bil moral gladu umreti, ako bi mu drugi v največi potrebi, spoznaje njegove velike duševne zmožnosti, poštenega zaslužka priklonili ne bili. Za domače izverstne pisatelje, za domače slovstvo se tako skerbi; gospodje, ki imajo upljiv na narod, bi tega nikakor prezreti ne smeli!« — Nov problem nam s tem vstaja v ospredje: K e d a j je Levstik dobil pri Giontiniju naročilo za svojo nemški spisano slovensko slovnico v *tej* svoji dobi praznega ž e l o d c a ? Ker naslednjega leta 1866 je dobilo iz te dobe naše slovstvo tisek: »Die slovenische Sprache nach ihren Redetheilen. Behandelt von Fr. Levstik. Laibach 1866. Verlag von Johann Giontini. Druck von R. Eger in Laibach.« (VIII + 144). Predgovor ima lastnorčno avtorjev, zaključek dela označujoči datum: »Laibach am 31. Jänner 1866.«; takrat je bil stavek knjige same že dovršen, Levstik pa že pri Wolfovem slovarju! Knjigi je videti brzo roko: nastajala je r a z v o j e m a kar med pisanjem samim, nekako širše nadaljevanje in tudi nekako v slogu nekdanjih Levstikovih »Napák slovenskega pisanja«, od te strani in tudi po svojem vplivu literarno izredno znamenito delo; nič manj znamenito (dasi bolj nepoznano) kakor svojedobne »Napáke«, ki so bile vstale s »Krpanom« vred iz podobne krušne situacije léta 1858. »Slovenec« obžaluje 8. VII. 1865 »iz Ljubljane«, tri dni pred koncem Levstikove službe pri Matici, »da je bil tako izversten slovenski pisatelj zarad pomanjkanja vsake podpore prisiljen zateči se v nemško delo, »v veliko škodo slovenščini se z nemščino pečati«; Levstik zagovarja v »Predgovoru« knjige sam ta svoj korak in navaja stvarne razloge — brez osebnih! Takó je pomagal torej našemu »rodoljubju« spet N e m e c izven ozračja Bleiweisovega: isti Giontini, ki si je bil leto popreje edini upal založiti, Jenku iz samomornih misli pomagati (januarja 1864), in slovstvu našemu (novb. 1864) dati v nemškem Gradcu natisnene Jenkove »Pesmi« po nasvetu in priporočilu Levstikovem! (Fr. Levec, Zvon 1879, 355/56; in: Slovan 1915, 268/69). Zdej, leto kesneje, pa je segel Levstiku samemu v podobni stiski pod rame, dal mu

Pogačarju z goldinarjem na dan in s prosto sobico pod streho kot leksikograf za Wolfov slovensko-nemški slovar. V Pogačarjevi zapuščini (škofijski arhiv v Ljubljani) je prva nagrada Levstiku za to delo vpisana 17. januarja 1866 (50 fl.), zadnja pa 1. septembra 1868 (30 fl.).¹

1.

Dragi prijatelj!

V Zagrebu 30 aprila 1866.

Mineralogijo sem končal, zdaj je pa treba iskati založnika, toraj se obračam na Te s prošnjo, da bi šel k Terpinu ter ga prašal, ali je voljan jo založiti ali ne. Kdor koli bi jo prevzel, ^[bi] moral bi si priskerbeti 76 drvorezov, ki je pa v prav lahko ceno dobi pri Carl Gerold's Sohn na Dunaji, ki je založil »Anfangsgründe der Mineralogie ^[zum] für Unterrealschulen von Fellöcker Wien 1858«. Te knjige sem se namreč držal jaz, toraj bi tudi potreboval vse njene drvoreze. Ako bi se s Terpinom pogodila, mislim da bi bilo najbolj, da se knjiga tiska o velicih šolskih praznicah, jaz bi onda prišel ^[za] oba mes^[ca]leca v Ljubljano i bi sam prevzel korekturo. Se vé, da bi poprej Tebe prosil, da bi rokopis pregledal i popravljaj.

Terminologije sem se držal, kakor sva jo ustanovila, le *raven* za *gleich* mi dela sitnosti, ker jo potrebujem za *eben*, menda bo vendar le treba pridržati *enako*. Kaj deš ^[Ti]?

Svetuj mi tudi nekaj za »Gemengtheil« v tem-le zmislu: Granit ist ein gemengtes Mineral, seine *Gemengtheile* sind: Quarz, Feldspath etc.../

Kuzmića bi dobil iz tukajšnjega muzeja, ako se Pogačar ali kdo drugi oberne pismeno na »naměstničko věće«; ker je ravnatelj vmerl in še dosele n^[le] je dobil naslednika, ima namestništvo muzej v rokah.

Habdelić je pisal: 1. Dictionarium vocabulorum croaticorum. 2. Kerštjanski navuk. 3. Pervi ^[na] otca našega greh 1674.

Kaj je ^[s]z besednjakom? Kako da nej od nobene strani ni sledu niti glasu?

Zarad mineralogije ^[Te] še enkrat prosim, da mi kmalu odgovoriš, da vem, načem sem.

Da si mi zdrav! Z Bogom!

Fr. Erjavec ^{m/p}

Toda z založništvom Rudninoslovja pri Terpinu ni bilo uspeha. O tem priča dejstvo, da je knjiga izšla naslednjega leta 1867 pri Slovenski Matici, tiskana pri Blazniku v Ljubljani. Leto dni molka leži med tem in naslednjim Erjavčevim pismom na obeh straneh. Zató ne vemo prav nič, kakó to, da Terpin ní vsprejel Erjavčeve knjige, niti ne doslej, kakó in kedaj je knjiga prišla k Matici. Priča pa naslednje pismo Erjavčevo, da sta bila z Levstikom med tem časom v stikih, le da nam neznanó, kakó!

2.

Prijatelj!

Denes boš dobil 1. polo (revizijo) moje mineralogije, prosim Te preglej jo hitro in potem jo ali sam nesi ali pošlji po kom v Blaznikovo tiskarnico.

Gledé oblik sem moral vstrezati ^[večidel] željam matičinega odbora, tako n. pr. sem moral popraviti *ti* pri ženskej dvojini v glagolu v *te* — greste mesto *gresti* — i tudi kako drugo stvar sem ter tija, postavim: *kjer*, mesto *kder*. Prosim Te, take stvari pusti na miru, sicer Te pa prosim, da popraviš, kakor

kruha tiste zadnje mesece léta 1865, in prejel za tó iz Levstikovih rok nemške »Napáke slovenskega pisanja«! In takó je bilo vse prav in dobro; Bog je poskrbel za lilijo na polji, kakor večkrat v Levstikovem življenju. »Slovenčev« dopisnik »Š.«, pač neznanec iz neposredne bližine Levstikove, pa priča, da je Levstik že pisal svojo knjigo za Giontinija še pred 11. julija 1865, še pred končno poslovitvijo od Matice, ker že — pred 8. VII. 1865.

¹ Pirjevec, Levstikova pisma, str. 3. Meni se ta vir radi povojnega preurejevanja v arhivu l. 1919 ni odprl.

veš da je prav. Če boš kake posebne napake našel, Te prosim, da bi mi pisal, da se bom vedel pri daljnjej korekturi ravnati.

Kako se Tebi godí? Kje si z besednjakom in kako stoji s Tvojo preiskavo? Ali se potrjuje skozi in skozi najdeni zakon?/

Zarad kemijske terminologije Ti bom pisal drugi pot, denes se mi mudi na pošto. Da si mi zdrav!

Tvoj prijatelj

v Zagrebu 8/5 867.

Fr. Erjavec ^{m/p}

Poslal sem Ti bil Kurelčevo razpravo o živinskih imenih. Ali si jo dobil?

Levstik je na to pismo odgovoril Erjavcu — dvakrat, a nam sta neznani obe. Na prvo, pač z dné 9./5. 1867, ni Erjavec odgovoril takoj: »tvoje prvo pismo nij bilo tako pisano, da bi človek rekel, da zahteva tako hitrega odgovora« (Erjavec 12./5. 1867). Pa je prejel zató 12./5. 1867 drugo, hudó jezno pismo iz Ljubljane, pač z dné 11./5. 1867. Obe ti dve Levstikovi pismi sta žal neznani! Na drugo je Erjavec odgovoril, enkrat takoj še istega dné ob prejemu (12./5.) ter potem še drugič naslednjega dné (13./5. 1867):

3.

Dragi prijatelj!

v Zagrebu 12/5 1867.

Tvoje pismo me je denes jako iznenadilo in tako potrlo, da kotí ^[2]skesana grešna duša lazim okoli. Lep božji dan, kterega sem se mislil užiti, mi je pokvarilo popolnoma. Najbolj mi je pa vendar žal, da sem tebi tolike sitnosti nakopal na glavo.

Najpreje ti moram povedati, da tvoje prvo pismo nij bilo tako pisano, da bi človek rekel, da zahteva tako hitrega odgovora. Da sem zadovoljen s tvojimi popravami, kar si mi jih naznanil v prvem pismu, se razumeje samo ob sebi. Nisem tedaj mislil, da pričakuješ še posebnega pooblastila zato.

Kar se tvoje pravične jeze tiče, priznavam, da je temeljita. Ne morem tajiti, da sem ^[n] zanašaje se preveč na tvoje prijateljstvo, korekturo preveč površno pregledaval; moram ti pa tudi povedati, da tacega posla nijsem vaju. Kar se tiče ne-/doslednosti, moraš vedeti, da je bil rokopis s prva pisan popolnoma v oblikah tvoje male slovnice, pozneje sem ga ^[p] moral pa pre-drugečiti v navadne oblike. V nektereh stvaréh sem bil res nedosleden, tako n. pr. sem v 1. poli pustil »*rogljevi*«, v drugej sem pa popravil v *roglove*, kakor mislim, da je prav. Spočetka me je zmotila hrvaška pisava.

Tudi je lahko mogoče, da premalo prepon delam. To vse priznavam. Ali da Blaznik ne da 3. korekture in da se Lesar vtika v stvar, tega nijsem kriv. Sicer sem pa denes tudi pisal ribniškemu panju, kar ga gre in sem mu razložil, da za napake ne bo nikdo drugi odgovoren, nego jaz, ^[m]da noben presojevalec ne bo zgrabil njega, ampak mene.

Blazniku reci, da naj ti dá 3. korekturo, da / mu bom jaz iz svojega žepa do-plačal, kar bo imel zarad tega več stroškov. Meni je nij treba pošiljati, da se tisek ne bi predolgo zadržaval. Od 3. pole naprej ti mislim tudi prvo korekturo pošiljati — do zdaj si dobival drugo — in potem mislim boti dve zadosti.

Prosim te potrpi! Storil bodeš dobro delo — nebesa so gotova.

Zastran nasvetovanih prememb, bi sodil,

1. da *preka* in *klin* ostane,
2. da se dvoji spremeni v *dvojen*, samoteren v *enoteren*,
3. *stojálen* naj bode, ker si tako popravil, sicer pa ne vem, zakaj bi tudi *temeljen* ne bilo dobro.
4. *ravnomen* bi bilo gotovo boljše nego *somen*, pa ker n^[e]lijsi popravil, naj ostane *somen*.

Z Bogom!

Erjavec ^{m/p}

Dragi prijatelj!

V Zagrebu 13/5 1867.

Kaj sodiš ti, ali bi bilo bolje zemljepisna imena pisati s slovensk^{le}im pravopisom ali je pustiti v tujej obliki.

Ali čem pisati: ^lšneberg, ^lSchneeberg, Harz, Hüttenberg, Cornwall, Derbyshir, Borowdale, Fontainebleau, Nagyag, i. t. d.

ali pa: Šneberg, Harc, Hitenberg, Kornvel, Derbšir, Borovdel, Fontênebló, Nôdžag.

Če pišem po naši pisavi, se ime časih tako prevrže, da ga skor nij moč spoznati, še manj pa ga iskati na zemljevidu.

To se razumeje, da sem ondukaj, k^lilder so naša stara imena popačena. pisal slovanska imena, n. pr. Banska Bistrica (Neusohl), Schmöllnitz (Šmolnica), Schemnitz (Ščavnica) i. t. d.

Prosim te, svetúj mi!

Fr. Erjavec m/p

Levstikov odgovor je sledil takoj naslednji dan: 14./5. 1867 (LP/49, štev. 1.), — prvi Levstikov dopis Erjavcu, ki nam je sploh doslej znan.

Dragi prijatelj!

V Zagrebu 20. 5. 1867.

Pošljem ti zadnje pole rokopisa, prosim te preglej je, predno grede v tisek. Pozneje ti pošljem še kratek dodatek »o zmésih« in pa kazalo.

Kako je to, da tako dolgo ne dobim nikakoršne korekture? Tretja pola bi že vsaj morala biti postavljena. Ali je tiskana 1. in druga?

Pri nahajališčih se večkrat navaja: Der Petzen (gora) ^lin Kärnthen. V p^{le}rvi^h polah sem jaz pisal: Na Pečéh, kakor sem našel v »Vojvodstvo Koroško« od Matice izdanem, pozneje sem pa našel v Wolfu »Peca« in sem v zadnjih polah tudi tako pisal. Zdaj ne vem katero je pravo. Ti imaš več pomočkov v rokah, prosim te, najdi pravo in popravi nápačno. Morebiti veš za kacega Korošca, ki ti bo vedel pravo povedati.

O Zarniku ti nijsem popreje nič pisal, ker ga nij ^lbilo v Zagrebu že od velike noči. Včeraj sem ^lse^l pa z njim sešel ter sem mu povedal, kaj mu farji pripravljajo. Mož se je ^ljako^l smejal od srca ali kakor on pravi »rahljal«, in mi je naročil, da ti pišem, da on o farjih misli, kakor je mislil popreje, da je treba računiti z obstoječimi / faktorji, ne pa živeti¹ v iluzijah. Ne dá se tajiti, da imajo naši farji veliko moči do našega naroda, in to kar je Z.^larnik^l njim v slavo rekel ima veliko resnice v sebi. Bilo je pisano v pravem času in kakor smo slišali od raznih strani, je to gotovo tudi nekoliko pripomoglo, da so ^lse^l druge volitve tako vršile. V agitaciji je vsako *pošteno* sredstvo dobro. Te misli sem bil tudi jaz in drugi tukajšn^lij^l Slovenci, pa smo Zarnika še spodbadali, da naj piše.

Zarnik te pozdravlja, jaz pa tudi.

Fr. Erjavec m/p

Znanstvo in politika torej med možema! Naša drobna »politika« takratnih dní seveda: toda s tistim toplim dihom prav po Levčevi besedi o Erjavcu: »Vsak uspeh, vsak napredek našega národa, vsaka lepa nova prikazen na književnem polji, vsaka politična zmaga mu je napolnila srce z veseljem. Pa tudi bolela ga je slednja izguba in nesreča národna.« (Fr. Levčev l. c., XIV./XV.). Dr. Zarnik je bil takrat vrgel v drobni naš slovenski svet dva tehtna temperamentna članka: v »Novicah« 17. aprila 1867. (str. 126/128) »Naš narod leta 1867.«, in 1. maja 1867. (str. 145/146): »Stranka posredovanja«. Erjavec zagovarja v pismu z dne 20./5. 1867 (pač zoper neznano nam pismo Levstikovo) Zarnika in se mu po mnenju pridružuje, češ: to, kar je Zarnik — rekel, ima veliko resnice v sebi. Zeló zanimiva izjava Erjavčeva! Sodim pa, da méni ta Erjavčeva beseda tisti odstavek Zarnikovega članka tam z dné 17. IV. 1865, na str. 127, ki pa ž njim, kakor odmeva in se zdí iz Erjavčevega pisma. Levstik nekaj ni bil zadovoljen. Odstavek govori: »Da je naša izvrstna duhovščina svojo

¹ Rokopis: živěti; strešica je nad e zašla!

dolžnost storila, o tem ni mogel nihče dvomiti, kdor jo le količkaj pozna; da bi bili pa oni nepošteni agitatorji, ali pa kakor je eden prvih naših nemškutarjev blagovolil izraziti se: »die Pfaffen haben ja das arme Volk ganz in der Hand«, to je pa gola laž! Duhovni imajo res upljiv do naroda; al upljiv samo tak, ki ga ima vsak pošten človek, ker večidel so sami poštenjaki in skoraj vsi jako vneti za pravice svojega naroda, med katerim vedno živijo, s katerim imajo vsak trenutek po noči in po dnevu opraviti in toraj tudi najbolj vejo, kje da ga čevelj tišči.« Toda Levstik je za to »politiko« Zarnika leta 1870, dné 22. julija v 6. številki svojega »Pavlihe«, posadil na tla med obá stola: med stol slovenskega »prvakarstva« in stol slovenskega »narodnega naprednjaštva«, t. j. stol ljubljanskega »klerikalizma« in stol slovenskega »liberalizma«! »Da je bil dr. Zarnik zelo razkačen, to rad verujem, in vedel je tudi zakaj ter v skrivnem kotu svojega srca čutil, da je zaslužil,« je nató pisal Levstik Zvanutu z Dunaja 9. decembra 1870. (LP/340). Škoda zatorej dvakratno, da ne poznamo tudi tukajšnjega pisma Levstikovega Erjavcu o Zarniku, — zlasti, ker se ob vsem tem nekam čudno piškava zdí Levstikova pripombica na koncu njegovega pisma Erjavcu 21/5 1867 (LP/51): »O Zarniku mislim, kakor tí; samo malo pošalil sem se bil v zadnjih pismih.«(!)

Levstikov odgovor — spet takoj naslednji dan: 21/5 1867 (LP/50: šte. 2.).

6.

Dragi prijatelj!

26/5 [1867]

D^lenes sem dobil 1. polo na čisto natisnjeno, kar si popravil mi je vse všeč, samo na 10. strani si napak popravil, kajti gotovo ni prav: osmerci, četverci, dvanajsterci so ogli, robovi etc. otopljeni, tukaj je dativ, pa mora biti u. Pa kaj! zdaj je, kar je. S to polo vred sem tudi dobil korekturo 3. pole, sem popravil, kar sem vedel in znal in ti jo pošljem na pregled.

Tukaj v velikej naglici nekoliko vprašanj.

^[Uml]Ali more stati »umazan« za »verunreiniget«? jaz mislim, da ne more. Zakaj n^lelij »onečiščen« dobro?

Zakaj pišeš: môder, môdra galíca?

»Stopnja« sem popravil v »stopinja, da si tudi mislim, da prvo nij napačno.

Kako se mora akcentuirati: rázkolen ali razkólen?/

Na strani 64 (rectius 48) stoji *rmenkast zarjavi*, drugje pa povsod rumen, rujav, rudeč. Česar¹ se imam držati? Meni je *rumen* bolj všeč.

Srčni pozdrav!

Fr. Erjavec m/p

Levstikovega odgovora ni. Zdi se pa, da je vendarle bil, ker Erjavec v naslednjem odgovorja: »V 2. poli stoji „rdeča, rjava“, kar je po tvojem zadnjem pismu prav«. Torej mu je bil Levstik opombo z dne 26/5. že tu vmes razjasnil!

7.

Dragi prijatelj!

V nedeljo sem ti poslal prvo korekturo 4. pole in denes ti pošljem revizijo 3. pole z nekimi opazkami.

Izrinola sem popravil izrinila zarad doslednosti, ker v 2. na čisto natisnenej poli stoji »stisniti, razmakniti«. Ali si ti to popravil?

V 2. poli stoji »rdeča, rjava« — kar je po tvojem zadnjem pismu prav — in tako sem dosledno delal že zadnjič v 4. in denes v 3. poli.

Kaj je s kroglo, krog^llast? V mojem rokopisu, vem da je pisano krogla, v korekturi sem dobil pa »kroglje«, 2. čista pola ima tudi *krogla*, takisto tudi današnja revizija. Da ni panj imel tukaj prstov vmes!/

Prosim te, nesi rokopis, kar ga je še v tvojih rokah, v tiskarnico, če ga še nisi.

Vem, da ti je korektura i vsa ta stvar velika preglavica, ali prosim te potrpi prijatlju za ljubav, saj tako ne bo več dolgo trpelo. K večem bode šest pol vsega skup.

Naši prvaki bi se bili radi ubranili hrvaških gostov na prihodnje binkošti, ali Hrvatje bodo vendar prišli in naši možje naj gledajo da je bodo tako

¹ Takó rokopis, očitno da namestu: česa.

gostoljubno sprejeli, kot so Hrvatje nje. Ali jaz se jako bojim, da se bodo blamirali^l. Toman in Svetec sta na Dunaju, oče in Costa sta pa po zadnjih nesrečnih volitvah za mestni odbor v strašnih ^[skrb]strahéh. Mene skor gotovo ne bod^{le} v Ljubljano./

Kaj je z Wagnerjem knjigarjem?

Kje so tvoje bčele? Ali ne bodo rojile? Bojim se da bi je bčelar Terpin ne zadušil.

Srčno te pozdravlja

/ tvoj / prijatelj /

4/6 867.

Erjavec ^{m/p}

Odgovora Levstikovega — ni doslej, dasi je odgovoril! (Prim. naslednje Erjavčevu: »uže poprej, nego sem dobil tvoje pismo«!)

8.

Dragi prijatelj!

V današnjem pismu boš dobil »dodatek« in pa kratek predgovor, posebe pa pod zavitkom 1. korekture pete in nekaj šeste pole^l. [P]Prosim te, preglej to in ono in skrbi, da pride v tiskarnico.

Kakor bi mi bilo ljubo, da bi se sešel s tebo me vendar ne bo v Ljubljano. Prav veselilo me bo, če bom slišal, da se moja slutnja nij vresničila, no ne morem si kaj, nekaj mi zmerom pravi, da se bodo naši blamirali. Z druge strani je sicer res, da Hrvati od »strašivih Kranjcev« velicih stvari ne pričakujejo. ^[veliko]Mnogo grenkih besed sem že slišal te dni, ko se je čulo, da bo Costa pri tej priliki všel iz Ljubljane, toda Hrvatom je težko popisati naše stanje, njihov vedni refrain je »kukavice!« in po pravici kažejo na Čehe, ki se ^[pod] v sličnih okolnostih možato obnašajo. Kar sem še imel veselja za Ljub-/ljano, vzela mi ga je 'adresna' debata v dunajskem Reichsrathu. Kar sta T.[oman] in Sv.[etec] proti adresi popreje izbljevala, to so potem vsi Slovenci pojeli, kot bi trenol, postali so föderalisti — dualisti. Kak vrag jim je to vdehnol! Beuft jim je gotovo nekaj obetal in šli so na led. Bojim se, da je imel tukaj Klun prste vmes. Znabiti bo še prišel za šolskega svetovalca mesto Jarza. Zadnji Franz Josef Orden Jarčev me je spomenol tega.

Ne vem kako se bota Toman in Mrazović gledala. Brž kot ne, se bo tudi Toman skrtil, kot so se oče in vsi prvaki pred dvema leti ali kali, ko je je Mrazović iskal po Ljubljane.

Preverjen sem, da bi moral ves pot poslušati žaljive besede, to me pa strašno boli, s tem bolj, ko človek / tudi po svojeji vesti vselej ne more braniti naših prvakov.

Listnico v zadnjih Novicah sem bil bral uže poprej, nego sem dobil tvoje pismo. Précej sem vedel, na koga leti.

Veš! da je tudi mene preletela jeza, ko sem že poprej bral Božičev preklic. Jaz bi ne bil tega storil! Zaprt bo že tako ali tako, zarad družih procesov, en teden več ali menj, kaj je to! Gotovo bolje, nego pred Sav. se plaziti po kolenih in ne samo prositi ga odp^[u]rostenja — to naj bi uže bilo — nego celó priznava^[nj]ti, da je S. delovanje i. e. nemškutarenje slovenskemu narodu na korist!!! To je preveč. Raji pol leta v zadnji kapucinski klošter.

Zdrav bodi!

Tvoj prijatelj

9/6 867.

Fr. Erjavec ^{m/p}

Denes sem to pismo, katero sem mislil da je uže v tvojih rokah, nešel na mizi, pozabil sem ga včera v naglici z drugimi spisi vtakn^[l]oti v kouvert.

Ne zameri!

Nadejem se v tvojem prvem pismu, da mi boš pisal kaj o Hrvatih.

10/6 1867.

Bog.

Fr. Erjavec ^{m/p}

Tudi na to pismo je Levstikov odgovor — bil, kakor priča naslednji Erjavčev dopis takoj s prvo besedo. Dodanes pa tudi tega ne poznamo!

9.

Dragi prijatelj!

Tvoje pismo prebravši sem šel precej k Torbarju, sem mu pokazal tvoje pismo in potem sva se menila, kaj bi se dalo v tej stvari storiti. Na vsaki način se mora naš narod opošteniti pred svetom, a sramota naj pade na lica možem, ki gotovo niso vredni biti zastopniki tacemu narodu, kakor je naš.

Torbar je šel potem k Mrazoviću in denes še bom govoril o tej stvari s Šulkom. Brž kot ne, bo Mrazović sam pisal v Pozor.

Da moramo tudi mi zagrebški Slovenci nekaj storiti, se razumeje, prašanje je le, v kakej formi. V nedeljo pričakujem Zarnika, ki ga še nijsem videl, kar je prišel iz Ljubljane; nadejem se, da vkrenemo pravo./

Znabiti bi bilo najbolje Tomanu in Svetcu poslati nezaupnico z našimi podpisi, i ta nezaupnica bi se potem tudi v Pozoru natisnila. Toda gotovega ti denes ne morem pisati ali bodi preverjen, da se bo nekaj storilo.

Hrvatje so se neizrečeno zadovoljni vrnili iz Kranjskega in ne morejo prehvaliti i ^[dost] načuditi se našemu narodu. Tacemu sprejemu — zlasti od prostega našega naroda v Postojni — se ni nihče nadejal.

Kar piše »Presse« — Laibacheričin telegram je iz »Presse« — o hrvatskih prvakov i o Strofsmajeru, je gola laž.

Moreš si misliti, kako me je veselilo, ko sem bral v tvojem zadnjem pismu, da si učitelj Konradov. Ne samo, da ti bo pomagano v materijalnosti, temuč bi tudi lahko imelo za bodočnost važne nasledke./

Zdaj pa na posel!

Pošiljam ti revizijo 4. pole. Ne vem prav za prav, kaj pomenjajo one maroge na več krajih, n. pr. mesto I pri nadpisih, potem mesto L in mesto mnogih številčk v tekstu. Mislim, da nij stavec imel potrebnih pismenk, toraj tega nisem popravljaj, misleč, da to stavec lahko sam postavi po rokopisu.

Pánj je spet popravljaj: *kroglje, krogljast*, prosim te, gleda, da stavec te napake gotovo popravi.

Na strani 51 pri azuritu, potem na strani 54 pri Stivi in pri Serpentinu stoji: »plošnjat«, jaz sem pisal *plošnat*.

Ne vedeč, ali si ti to popravil, sem pustil, da si tudi se mi ne zdi pravilno. Na strani 55 v 11. vrstici od zgoraj še zdaj ne umejem konštrukcije: *lepótica belilo*./

Kazalo sem že¹ sestavil po abecednem redu, poslati ga pa še ne morem ker 5. in 6. pole revizije čakam. ^[Na]Pri prvej korekturi namreč nijsem upisal strani, na kateri je kaka rudnina opisana, stavcu pa ne upam, da mi ne bi kaj zme^[d]l in zblodil.

Torbar, Galac, Šaj odzdravljajo pozdrav, i pozdravlja te tudi

Tvoj prijatelj

14/6 867.

Fr. Erjavec m/p

Levstikov odgovor, z dné takoj 15/6. 1867, je ohranjen in objavljen v Levstikovih pismih (Pirjevec, LP/str. 51, šte. 3.). Šele 27/6. 1867 mu je sledilo, z utemeljitvijo zamude, spet Erjavčevo pismo:

10.

Dragi prijatelj!

Ne vem kaj dela Blaznik? Od Duhovega do včeraj nijsem dobil nobene stvari iz tiskarnice, zato ti tudi šele d^[a]lenes — ko ti pošiljam revizijo 5. pole — odgovarjam na tvoje zadnje pismo.

¹ Rokopis: ze.

Zadnjič sem ti pisal, da zagrebški Slovenci nekaj storimo contra Toman, Svetec etc. Res smo delali ali žalibog! storili — nič! Mrazović je obljubil Torbaru, da piše o tej stvari v Pozor. Ali do dan danes nij pisal in menda tudi ne bo, ker zdaj bi bilo post festum. Hrvatom človek zdaj tudi ne more zameriti, ker imajo dosti opraviti, da se sami ubranijo ^[m]Magjarom in magjaronom svojim.

Jaz sem med Slovenci delal in nagovarjal, da pošljemo Tom.[anu] et Comp. nezaupnico. Nekteri n. pr. Macun, Bradaška i. t. d. so bili naravnost proti vsakej demonstraciji. / Nekteri bi bili podpisali, ko bi bili mi to pismo poslanecem privatno poslali, da ne bi prišlo v javnost. Temu smo se pa vpirali drugi, rekoč, da tako privatno pismo nema nikakoršne vrednosti.

Ker nemamo za sedaj slov.organa, sva z Zarnikom vkrenila, da se naša nezaupnica v obliki »odprtega pisma našim rojakom« v kacic 500 eksemplarih razpošlje po Slovenskem. Zarnik je pismo naredil — ali ljudi, ki bi ga morali podpisati, — je bilo vse menj in menj, posebno kar je Svetec dal svoje famozno razjasnilo. Tukajšnji Slovenci smo veči del činovniki — a treba ti je vedeti, da so činovniki v Translajtaniji ravno tako boječi ljudje, / kot v Cislajtaniji. Samostalnih in neodvisnih ljudi je tukaj malo in tudi ti, kar jih je, so bolj mirne krvi in se ne puščajo radi v nikakoršne demonstracije.

Ravno tačas, ko se je to med nami godilo, se je tukaj pri Jakiću tiskala proklamacija na domorodne Vinodolce v hrvaškem primorju, pa jo je vlada konfiscirala.

Tudi to je poplašilo naše ljudi in nekoliko pripomoglo, da je naše odprto pismo — zaprto v mojej miznici ^[m]ter nezaupnica splavala po vodi.

Žalostno ali resnično.

Zdaj na posell

Piramidski je gotovo bolje, nego piramidalno, ali vendar sem popravil, ker tudi v prejšnjih polah takisto stoji.

Kjer nij še stalo »čisteca«, sem popravil, ker »čisteca« bi bilo težko izgovarjati./

Osobni zaimsek 3. osebe srednjega spola ima v 4. padež^[m] po tvojem »je«, to je gotovo dobro, ali neznano moti, posebno sedaj, ko 4. padež množtva pišemo tudi »je«, tako da imamo sedaj tri »je«

Na strani 70 pri zlatu stoji: »kamor je je (namreč zlato) voda nanesla«. Ali ne bi bilo bolje pisati »ga«? Tudi Hrvatje tako pišejo. Kaj pa Rusi?

3. in 4. polo sem dobil čisto tiskani, pa sem opazil, da faktor slabo pazi, da li stavec res popravlja, kar je bilo v reviziji naznan^[m]lenega. Tako je posebno v 3. poli ostalo več pomot, za ktere dobro vem, da sem je popravil. Naj bolje pazi!

Kaj je z novim časopisom? Je li se mu je skoro nadati? Od kod je denar? Kaj! ko bi bili naš striček posegli v žep!

Kazalo pošljem precej, ko dobim 6. polo. Poženi malo, če je mogoče.

Da si mi zdrav

tvoj prijatelj

27/6. 867.

Fr. Erjavec ^{m/p/}

Levstikovo pismo, ki je tu sledilo, ni doslej znano. Ali bo kedaj? Da je pa bilo, priča Erjavec v svojem naslednjem: »Ne boš se čudil, da ti tako dolgo nisem odgovoril na tvoje zadnje pismo.« Po tistem Levstikovem, zadnjem nam znanem odgovoru z dné 15./6. 1867 (LP/štev. 3) nastopi dolga vrzel štirih mesecev, tja do 3. oktobra 1867, na Levstikovi strani: te praznine ni mogoče izpolniti le z Erjavčevim potovanjem o počitnicah v Paris, ampak izgubiti se je moralo tu ali vsaj neodkrite še doslej ostati nekaj Levstikove korespondence

11.

Dragi prijatelj!

V tretje rado gre! Ne boš se torej čudil, da ti tako dolgo nisem odgovoril na tvoje zadnje pismo. Kaj dela Blaznik? Kaj dela Levstik?! Kaj dela Erjavec??! Zdaj smo se obredili vsi trije in zdaj bo kmalu vsega konec, ker včeraj sem ti poslal zadnjo polo.

Kar mi pišeš o slovenskem časopisu, me je prav razžalostilo. Iz vsega se vidi, da so Štajerci mnogo bolj delavni in tudi spretniji, nego naši prdeži. Jaz sem mislil — po besedah tvojega predzadnjega pisma — da je za materijalnost časopisovo popolnoma skrbnjeno, da se bo osnoval, kolikor je pri nas mogoče, na veliko ped. I veruj mi, da bi se to bilo lahko zgodilo, da so bili / drugi možje v slov^{le}anskej deputaciji ^[bi] naši zastopniki. Človeka mora sram biti, ko od vrnivših se hrvaških udov čuje, kako so se veli naši zastopniki.

28. t. m. bo svečano naša akademija začela svoje delovanje. Štrofsmajer pride v Zagreb, iz Belega grada so se že napovedale deputacije vsih učenih družtev in tudi mesta samega. Da pride nekoliko Rusov, je gotova stvar. Grdo bi bilo, ko bi pri tej priliki ^[s]Slovenci spet umaknoli rep, Hrvatje pričakujejo vsaj nekaj prvakov, sosebno Bleiweifs, kot akademik, bi se strašno zameril, ko bi ga spet o tej priliki ne bilo. Lani se je izgovarjal na vojsko, da ima kot deželni odbornik mnogo posla. Letos vojske ni, kobile in žrebeta pa na ta dan tudi ne pričakujejo / daril. Ali bi ti mogel priti?

V zadnji skupščini je »Kolo« imenovalo za začastne ude: Dr. Bleiweifsa, Dr. Costa, Gariboldija, Dr. Dolenca in Dr. Lavriča.

Iz časopisov ti je znano, kako dela Rauch, da pridobi prihodnjemu zboru magjaronsko večino, pa če Bog da — spodletelo mu bode. Človeku se gnjusi, ko vidi, kaj se godi zdaj tukaj. Edina uteha je to, da dolgo trajalo ne bode, ne more. Pozora misle ubiti in še se govori, da bi se preselil v Ljubljano.

Zarnik ne išče službe od Raucha in bi je tudi ne dobil. Saj ti¹ menda znano, da zapusti Rauchovo hišo koncem tega mesca in da gre k Dr. Ploju v Lutomer./

Kako se pogajaš s Konradom?

Ali ga je res volja učiti se slovenščine, ali je samo »Laune«.

Tukaj ^[d] dodajem na posebnem papirji največe tiskarske ^[p] napake. Če misliš, da bi bilo vredno je natisniti, nesi je v tiskarnico.

Zdravstvuj.

V Zagrebu 19/7 867.

Fr. Erjavec ^{m/p}

12.

Dragi prijatelj!

Letos me menda ne bode v Ljubljano. 1. avgusta grem na Dunaj in od tod — če ne bode zlato predrago — v Pariz, kterege sem že davno želel videti.

Te dni se je dotiskala mineralogija. Da je knjiga taka, kakor je, tvoja je največ zasluga. Žalibog, da to zaslugo le ceniti morem, dostojno plačati pa ne morem. S to malenkostjo nisem htel plačati tvoj trud, vzemi jo v znamenje prijateljske hvaležnosti.

Oprosti! za zdaj ne vtegnem več pisati, moram preskrbeti si to in ono za pot.

Zdravstvuj!

30./7 867.

Fr. Erjavec ^{m/p}

¹ Tako rokopis. Izpuščen je tukaj: je.

In takó se je res zgodilo. Levec piše v Erjavčevi biografiji (Fr. Erjavec, Izbrani spisi II.; izdala Mat. Slov. v Lj. 1889): 1867. je bil Erjavec z realčnim direktorjem Torbarjem, prof. Rihtaričem in sedanjim škofom Posilovičem v Parizu. Tja se je vozil čez Dunaj, Solnigrad, Strassburg; v Parizu — 15 dni; vrnil se je čez Genevo, Lausanne, Basel, Kostnico, Lindau, Monakovo, čez Tirole, Verono in Trst v domovino.

Vendar pa je Erjavec že pred 2./11. 1867 bil pisal vsaj enkrat Levstiku, ker mu Levstik 5./10. 1867 (LP/55, šte. 5) piše: »Dolgo ti nejem odgovoril.« Na kar mu Erjavec odgovarja v naslednjem:

13.

Dragi prijatelj!

v Zagrebu 2/11. 867.

Tvoje zadnje pismo me je posebno razveselilo z razlaganjem nekterih besed, za ktere bi bil prisegel, da so slovenskega korena, da si tudi bi ga ne bil vedel povedati; n. pr.: močerad, premog, komolec, metulj! Za pet ran božjih! Kako globoko je že nemščina vlezla v nas! Tega bi se ne bil mislil.

»Žvegla« pomeni tukaj v kajkavš^[1]čini Hirtenpfeife ali sploh leseno piščalko.

Metulj, metlaj, v hrvaščini *metilj* pomenja tudi črva v jetrih (*Distoma hepaticum*).

Zarad »Polygonum aviculare« ti morem to le pisati. Torbar se ne spominja, kje je bral to besedo. Ali v njegovej domačiji je sploh le znana beseda *rdesalj*. Gledali smo po ^[2]slovarjih in nešli smo

rdest Annenkov botan. ruski slovar.

rdest Mrongovius poljski slovar.

rdesen Jungmanov česki slov.

^[2]Seldaj te bom pa še jaz poprašal za tri besede, ki jih ravno sedaj češče moram rabiti./

Ali je »človek« res od »čela«.

Ali je »trpinčiti« dobra beseda? Zdi se mi sumnjiva, kot da bi bila noviškega kova in narodu neznana. Sicer ne vem, če ima narod besedo za »quälen«. »Mučiti« poznajo beli Kranjci, sicer pa ne vem.

^[3]Mnogokrat mi pride pod pero beseda: *Marsikdo, marsikaj, marsikam* etc. Kaj je ta *marsi*? Če tudi ima pravico, svatovske obleke pa nema.

Kako je to, da mi ne pišeš ničesar¹ o Zarniku. Ali je še v Ljubljani, ali ne? Ali je pri Ploju ali kje je?

Od Krišperja še nemam pisma. Ne vem ali je Jelenec dobil inštrukcijo, ali ne. Mislim da jo je. Krišper bode žaloval po hčerki, torej mi ne piše. Kaj pa ali od Jelenca ni nič glasu?

Politično stanje je pri nas vedno bolje. Rauch ^[čez dalje] izgublja vse več in več teraina./

Sedaj bode v kratkem reštauracija mestnega zastopstva in narodna večina je že zagotovljena.

Kaj bo z dež. zborom. Nič. Po oktroiranem izbornem redu izbrani zbor nema nikakoršne veljave. In tudi po tem redu ^[se]je še mogoče, da ^[ima]bode narodna stranka večino imela. Narodn^[a]jaki še niso vkrenili, ali bi šli v zbor ali ne. Pa če bodo tudi šli, se bode to zgodilo le zato, da protestirajo² proti izbornem redu — če bi tudi bili v večini.

Nam činovnikom gre za nohte. Glasovanje bode osobno³ in ustno. Do sedaj je bilo vsacemu na voljo dano, hoče li glasovati ustno ali pismeno.

Ali se v Ljubljani dobi Baragova knjiga o severnej Ameriki. Če se dobi naj mi jo pošlje knjižar in zraven tudi »Ultra« in »na mostu«. Denar more na pošti povzeti.

Kako je z dramatiškim društvom. Koliko se mora plačati na leto in kaj vživa član? Čital sem sicer pravila, pa se ne spominjam več. / Piši mi o tem. Jaz bi pristopil.

Zdrav!

Fr. Erjavec ^{m/p}

¹ Rokopis: nicesar... ² Rokopis: prostetirajo... ³ Rokopis: osebne...

Levstikov dolgi odgovor Erjavcu je sledil takoj naslednji dan 5/11. 1867 (LP/str. 57 sl., števil. 6.), brez uvodnega ogovora: »Tvoje pismo prebravši tekó j odgovarjam.« O »žvegli«, metulju, človeku; o marsikaj i. t. d. Nató pa je dostavil Levstik še drugi list dné 6/11. 1867 (LP/str. 62, števil. 7.), ko mu pošilja Baragovo knjigo. To sta zadnji dve pismi Levstikovi Erjavcu iz leta 1867, Erjavčevo pa ni ohranjeno nobeno več. Ali da ga tudi res ni bilo nobenega? Dne 27./2. 1868 (LP/str. 63, števil. 8.) se Levstik opravičuje: »Ne hudú j se o mojem dolzem molku. Zopet nejssem utegnil ziniti. Celó denes ti na kratko pišem.« Torej je bilo prav gotovoda pred 15./3. 1868 še vsaj eno Erjavčevo, če že ne iz l. 1867, pa iz l. 1868. To nam potrjuje istotam tudi še Levstikova pripomba: »Ne bil bi jaz nikdar verjel, da je Tušek taka zmes, da li ste ga vedno črtali za malovreden značaj.« Moral je torej pisati Erjavcu Levstiku vsaj še eno prej, v njem o Tušku, ker v vseh dosedanjih njegovih ni o Tušku nobene take besede! A to Erjavčevo pismo, vsaj eno iz te dobe, je izginilo!

LETO 1868: DRAM. DRUŠTVO, NAROD, MLADIKA.

1.

Dragi prijatelj!

Prebravši zadnje Novice sem zvedel, da ima dramatično društvo v nedeljo sejo, kjer se bodo po vsej priliki volili odborniki. Ker si mi tako rekoč ponudil mesto zunanjega odbornika v zadnjem pismu, je denes zadnji čas, da Ti odgovorim na preprijazno ponudbo.

Znajoč, kaj se more zahtevati od tacega odbornika, znajoč kake dolžnosti bi ^[na se] prevzel, in poznajoč samega sebe in svoje slabe moči, moram na ravnost povedati, da ne morem sprejeti te časti. Jaz o poeziji, zlasti o dramatični nemam nikakoršnega sistematičnega znanja, kar o tej stvari vem in znam, je bolj naravni nágon, nego kaj družega.

Ako ste v zadregi za sposobne delavne odbornike, priporočam Vam svojega kolego Viktorja Lipeža, ki je sam nekaj dramaturga in je sicer estetično izobražen mož, ki bi tudi imel voljo delati za društvo. Stritarja menda vendar niste pozabili./

Za Kopača in za se sem plačal letnino za dram.[atično] dr.[uštvo] Noliu, ko je bil v Zagrebu. Z Bogom! Tvoj prijatelj
13/3 1868. Fr. Erjavec ^{m/p}

2.

Dragi prijatelj!

Z Lipežem nij nič! P... da je! Pravi, da ne more dati dveh goldinarjev! Vzemite kacega družega!

Prašaj Noliu, ali je dobil moje rekomandirano pismo, pisano pred volitvami za ljublj. mestni zbor, v katerem sem priložil 2 gold. kot letošnjil prinesek za ^[M]matičarja Novaka. V Novicah njegovega imena še nisem bral, bojim se, da bi mož ne mislil, da je pri meni zastalo. Ako ne dobim nikakoršnega glasa, bodem moral reklamirati.

Toliko v naglici. Kaj več za nekoliko dni. / Zdravstvuj! / Tvoj prijatelj /
Erjavec ^{m/p}

Pismo ima odtrgan spodnji levi vogel, kjer je najbrže stal datum. A vsebina že izpričuje, da je iz l. 1868 ter v stiku z nasvetom v prejšnjem Erjavčevem listu glede V. Lipeža. Na obratni strani Erjavčevega lista s svinčnikom in Levstikovo roko pisani seznam imen, očitno da za občni zbor dramat. društva sestavljeni zapisek Levstikovih predlogov, potrjuje domnevo, da je to Erjavčevo pismo še izpred dneva 1. (ustanovitvene) seje. Seznam je naslednji:

Verwaltung:

Žagar
Gutman Bibl.iothekar
Pour

I g r a l. c i l

Drešl
Valenta
Zabukovec
Nolli
Grasselli

Kako je to, da ne dobim 4. knjižice¹ dram. društva? Ali je 1. že tiskana? Prav razveselila me je novica, da bosta Stritar i Jurčič prevzela Glasnika. To sta moža za tako delo, Janežič tacemu listu nij dorastel. To je zadnji čas sam čutil, in to ga je bojè najbolj primoralo, da ga je dal iz rók. Drugi razlog pa, da / ga je ravno sedaj o pol leta opustil, je ta, da je mogel svojega Cvetnika nekoliko prodati za povračilo celoletnim naročnikom.

»Slov. Narod« je *dober* časopis, v tem smo storili dober korak naprej. Veseli me, da v Ljubljani pridno vanj pišete. Da ti pišeš², sem vedel, ker poznam tvojo pisavo. Razen nekih dopisov, si pisal tudi Epilog.

Zakaj jaz ne pišem? me vprašaš.

Na to je težko odgovarjati, no mislim, da politične novice iz Hrvaškega ne zanimajo tolikanj slov. bralce, nego domače. To bi sodil iz ravnanja vredništva. Kočvarju i meni je Tomšič — in meni pozneje tudi Vošnjak — pisal in naju prosil, da bi kaj pisala v Narod. Govorila sva s Kočvarjem, ki je dober dopisovalec in ki ima mnogo več časa nego jaz. Rekel mi je, da misli redovito dopisavati Narodu, kakor je poprej v slov. Gospodarja. Pisal in poslal je vvodni članek »Slovenci in Hrvati«, še predno je začel list izhajati in pozneje tudi nekoliko dopisov. Ali vredništvo nij vzelo nobenega in še le na Koč.[varjevo] interpelacijo je v 9. listu začel članek Slov.[enci] in Hrvati, dovršil pa ga nij nikdar. Se vé, da je Koč.[var] sedaj zgubil veselje / dopisavati. Čemu pisati in trati[ti] čas in papir! S tem pa še nij rečeno, da ne bi kedaj za listek kaj pisal.

Tu ti pošiljam najnovejše Kurelčevo delce, znabiti da ti ugodim z njim. Priloženi list z denarjem izroči Dr. Zupancu.

Denes se mi je milo storilo in solze so mi prišle v oči, ko sem bral v »Narodu«, kako je naš izvrsten narod sprejemal »Sokola«. Pri takej priliki je človeku sešobno žal, da nij doma. Ali si ti bil zraven?

Sedaj pa še nekaj jezikoslovnega.

Onemu dimu, ki se po letu zlasti o vročih dnéh rad pokaže v zraku, pravijo tukaj *čaj*, v Slavoniji pa *lunja*. Ko sem to slišal, mi je prišlo na misel, da bi se na Hrvaškem neka umazana počasi tekoča reka imenuje *Lonja* in od nje *Lonjsko polje*, pa sem si domišljjal, da bi tudi *lajno* (blato živinsko) vtegnilo biti istega korena, in da bi vse skup pomenilo nekaj umazanega, kakor tudi beseda *čaj* (naše saje). Kaj ti praviš?

Zakaj si prenehal razpravo o mesečnih imenih? Ali tebi Zarnik kaj piše? Meni nič, moral sem mu se nekaj zameriti.

Zdravstvuj!

Tvoj prijatelj

v Zagrebu 5/7 1868.

Erjavec m/p/

Temu Erjavčevemu listu je moralo spet slediti kako Levstikovo pismo, ki mu Erjavec odgovarja 8./11. 1868 (o Hablediću in drugih knjigah — Levstiku za slovar)!

Minile so sicer medtem vse počitnice, pričelo se je spet že novo šolsko leto, in med Levstikom in Erjavcem je bil pač daljši presledek zaradi tega v dopisovanju. Lahko pa zatrdno mislimo, da počitnice niso bile brez »shoda«, brez osebnega sestanka v Ljubljani. Erjavec je pač poiskal tam Levstika pri njegovem slovarju, in gotovoda odtod, iz osebnega pogovora, potem Erjavčevo iskanje Habledića po Zagrebu za Levstika; vendar sodim, da je bilo tudi kaj pisma potem še med njima. Erjavčevo vprašanje 8./11.: »Kaj da tako dolgo nij poskušnje?« — namreč Levstikovega slovarja v tisku, izvira sicer tudi še lahko in celó najbrže iz „shoda“ med počitnicami. A to in ono o Hablediću mi govori tudi še — o pismu!

¹ Rokopis: knjižice...

² Rokopis: pišes

Dragi prijatelj!

Habdelić Juraj, Turopoljac pisal je:

1. Zercalo mariansko, to je poniznost Device Marie, ka je Boga rodila, vsem slovenskoga i hervatskoga naroda kerščenikom.

Vu Gradcu 1662. 12. 587 str.

2. Dictionar ili reči slovenske s vekšega ukup zebrane, u red postavljene i diačkimi slahkotene, na pomoć školneh mladencev Horvatskoga i Slovenskoga naroda.

Vu Gradcu 1670. 12. bez stranij 28 pol.

3. Pervi otca našega Adama greh i žalostno po njem vse človečanske nature porušenje.

V Gradcu 1674. 8. str. 1181.

4. Sillabus vocabulorum grammaticae Em. Alvari in Illyricam sive Croatis et Slavonibus vernaculam conversorum.

Zagr. 1726. 12. str. 164.

5. Kerščanski navuk s dogadjaji sv. Pisma.

Kaj ti je od imenovanih 5 del še neznano? Morebiti, da ima ljubljanska knjižnica vse to. Ako nema, kaj bi si želel, da ti preskrbim? /

Včera sem ti poslal pod križnim zavitkom Kurelčeva »Imena«.

Denes ti pa pošiljam stare evangelijske, ktere sem v ta namen, da je pošljem tebi, izprosil od prijatelja za nekoliko dni. Dodane so nektre crkvene pesme, ki so zanimive za nas v kulturnem obziru. Na str. 206 veli pisatelj da je dodal te pesme sosebno ¹siz namenom, da bi spodrinole stare *poganske*, ktere ljudje še sedaj radi pojo, zlasti pa ženske doma, na polji in po goricah. Da bi se pa te pesme crkvene in pobožne poprej vkoreninile v ljudstvu, navaja pri nekterih, kako se imajo peti, namreč po kterej znanej pesmi, n. pr.:

na str 221 na notu: Hranila divojka tri sive sokole

str. 225. na notu: Igralo kolo široko

str 225: Lepo mi poje črni kos. etc.

Nij mi znano ali narod še poje vse te pesme ali ne, to pa vem, da se po vsej križevske županiji še poje: Posejal sem bažulek, posejal sem, draga ljuba! (str. 224).

Mislím, da ti bode knjiga po godu, samo to te prosím, da jo čim prej prebereš, ako je mogoče v 8mih dneh.

Isti prijatelj ima tudi delo v štirih zvezkih (precej debelih): Cvet sveteh, ali življenje in čini svetcev, / kateri vu našem horvatskem ili slovenskem orsagu z vekšum pobožnostjum poštuju se, v naš slovenski jezik prenešeni 1754

Tudi to bi ti mogel preskrbeti, ako bi te zanimala in ako je v Ljubljani ne bi dobil.

Kaj da tako dolgo nij poskušnje?

Zdrav sem in to isto tudi tebi želi / Tvoj / prijatelj /

V Zagrebu 8/11 1868.

Fr. Erjavec ^{m/p}

Ali da ni Levstik nató nič odgovoril? Da niti prejema dragocenih knjig ni potrdil Erjavcu? Vsaj z dopisnico? Ohranjenega, ali vsaj znanega ni nič!

Brate!

Vem, da nemaš obilega časa, zato tudi ne zahtevam dolzega pisanja, samo prosím Te, da mi odgovoriš prav na kratko z eno ali dvema besedama na vsako prašanje.

1. Ali je »trobast« = mit grofser hängender Oberlippe?

2. *Obor* = Hürde?

3. Ali imamo izraz za nemški »bissig«?
4. Ali je dobro »poškodeno« namestu škodljiv?
5. Ali bi se smelo rabiti »izlekn« za gestreckt z. B. der Marder hat einen gestreckten Leib.
6. Pišem: *plezav^{la}ec*, *prhavec* (Flatterthier) od prhnoti (aufplattern) *sesavec* (Säugethier) *skakavec* (Springer). Ali je prav v?
7. Ali je »zagaten« = starksättigend, geil?
8. Kaj je »zagoveden«?
9. Kako bi se dobro reklo: Hat ein zähes Leben?
10. Ali veš izraz za »Flughaut der Fledermaus«? Šulek ima »perutnica«, kar mi pa ní všeč.
11. Ali veš odkod: *veverica*, *podlasica* ali *lasica* in *vidra*? Če je, je dobro, če pa níj, pa tudi prav.
12. Ali veš kako v Laščah in v Ribnici imenujejo nemško »Haselmaus« ki je manjša od polha in rujava po hrbtu? Rudež mi je že enkrat povedal, pa s^lle ne morem domisliti.

Prosim Te odgovori kmalu in tudi *evangelije* mi pošlji nazaj, če si je pregledal. Gospodar me že opominja.

Pozdravlja Te presrčno

V Zagrebu 21/12 1868.

Fr. Erjavec ^{m/p}

Mladika je preizvrstna! Epoho je naredila v našej beletristiki! Mislil sem, da jo dobim iz Ljubljane, pa še níj nič. Predvčerajnem sem pisal Hohnu za 12 eksemplarov.

Adresa na vnani strani lista: | Blagородni gospod | Fran Levstik | slovenski pisatelj | v | Ljubljani | — Poštna pečata: Agram 22/12 1 EX; Laibach Stadt 22/12 Nachm — Pismo je bilo zalepljeno z Erjavčevo tiskano vinjeto: | Franjo Erjavec | Profesor | u | Zagrebu. |

»SHOD«: MESECA AVGUSTA 1869.

Nič pisma nató vse leto 1869. Ne od ene, ne od druge strani med njima. Vendar je to vrzél pač pripisovati spet le izgubi. En sam glas nam doslej govori, na Levstikovi strani, da se tudi to leto nista pozabila: dogodek, tisti za Levstika poslej takó usodni tacenjski dogodek, ki ga je Levstik upesnil 14. VIII. 1869.

Ohranil se nam je, dostopen danes v javni biblioteki, prvi rokopis Levstikove »Sénčnica«, v njem že takoj tam sicer v množinsko zaodetost izkorigirani najprvotnejši tekst. In ta doslej neupoštevani tekst nam tu prispeva zgodovinski dokument v 6. in 7. strofi:

[6.] V hladílnej senčnici sem bíl,
S prijateljem se veselíl,
Rumeno vince z *njim* sem pil.

[7.] Prišla si k nama, deva ti!
Poglédala si me z očmí,
Pod ženskim čelom lepših níj.

»14. avgusta 1869.«

Ta prijatelj, z Levstikom takrat poletnega dné v sénčnici, je bil Erjavec. Imela sta o počitnicah Erjavčevih, m. avgusta 1869 torej v Ljubljani spet — samá svoj »shod«. In kedaj poblíže? Domisliti se je, da ima prva Levstikova pesem Franji, pesem o njima obéma pri odhodu v spomin pripétem cvetju s Franjinega vrta (»Uvéla kita cvetja«) — datum: »15. avgusta 1869.« (Rokopisi Levstikovi; in: Fr. Levec, Levstikovi zbr. sp. I., 71). Torej je bil tisti »shod« pred 13. VIII. 1869: tam okoli 10. avgusta. Več ne vemo doslej! Iz tega bo razumeti, da je Levstik 18. ali bržé v soboto 19. II. 1870, pred svojim odhodom na Dunaj, izpregovoril v Zagreb Erjavcu, edini priči dogodka, in nató Erjavec Levstiku 22. II. 1870 — o globoki tajni: o Franji. Erjavec z nasvetom: »Mislil bi pa, da bolje storiš, ako ne greš več pod Šmarjino goro.«

V Ljubljani, [27. XI. 1951]: 8. I. 1952.